

Ks. Wincenty Myszor jako inicjator i współtwórca wydawnictw informacyjnych z treściami patrystycznymi

Rev. Wincenty Myszor as an Initiator and Co-Creator of Information Publications with Patristic Content

Katarzyna Tałuc¹, Agnieszka Gołda²

Abstract: Among the various forms of scientific texts, lexicographic and encyclopedic studies as well as the entries and articles published in them deserve attention. They are created by researchers with extensive scientific experience. They contribute to general and special encyclopedias, terminological and linguistic dictionaries, including translation dictionaries, lexicons, etc. Patrists also have achievements in the field of information publications. An example is Rev. Wincenty Myszor, for years associated with the Academy of Catholic Theology in Warsaw (then the Cardinal Stefan Wyszyński University) and the Faculty of Theology of the University of Silesia in Katowice. During his scientific career, he initiated or co-created seventeen encyclopedias, dictionaries and lexicons. Based on the analysis of sources and materials stored in the Archdiocesan Archives in Katowice, the work of the patrologist was characterized, who from the 1970s to the 21st century cooperated with outstanding representatives of Polish and German patrology, coptology, classical philology, theology and philosophy. He left entries and articles on issues close to his research interests in the publications they edited. He also became known as the author and co-author of translation dictionaries of the Coptic language that are still used today. This type of achievements prove the rank of a scientist who, through this type of activity, provides lasting evidence of knowledge and research competence.

Keywords: Rev. Wincenty Myszor; information publications; encyclopedias; dictionaries; lexicons; patrology; patristics

---

---

¹ Dr hab. Katarzyna Tałuc, prof. UŚ, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Śląski, Katowice; e-mail: katarzyna.taluc@us.edu.pl; ORCID: 0000-0001-8944-6209.

² Dr hab. Agnieszka Gołda, prof. UŚ, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Śląski, Katowice; e-mail: agnieszka.golda@us.edu.pl; ORCID: 0000-0001-6571-5304.

1. Wprowadzenie

Wynikiem pracy każdego badacza są publikacje, które mogą przybierać najróżnorodniejsze formy piśmiennicze³. Do najczęściej tworzonych należą: artykuły zamieszczone w czasopismach naukowych, rozdziały w pracach zbiorowych, monografie jedno- lub wieloautorskie (w tym rozprawy doktorskie i habilitacyjne), redakcje tematycznych numerów periodyków i wspomnianych prac zbiorowych, referaty w materiałach pokonferencyjnych⁴. Naukowcy ogłaszają ponadto komunikaty, publikują komentarze, piszą listy do redakcji, raporty, recenzje, polemiki, sprawozdania, tłumaczenia, wywiady, podręczniki, skrypty, wydają edycje źródeł, instrukcje, zbiory zadań, książki popularnonaukowe, streszczenia w materiałach konferencyjnych itd.

Dla środowiska naukowego, ale nie tylko, przygotowują ponadto wydawnictwa informacyjne (ang. *reference books*, *reference sources*, *reference materials*), zwane inaczej informatorami, stanowiące bardzo niejednorodną grupę materiałów⁵. Ich treść obejmuje wiadomości z różnych dziedzin wiedzy, a cechą charakterystyczną jest specyficzny układ umożliwiający szybkie dotarcie do poszukiwanych informacji⁶ o charakterze faktograficznym lub na temat piśmiennictwa⁷. Z uwagi na odmienne dane i „odpowiadanie” na zróżnicowane pytania, dzieli się je na bezpośrednie, a więc zaspokajające wprost potrzeby informacyjne, oraz pośrednie, któ-

---

³ Szeroko problem aktywności badawczej, wraz z typologią i metodyką publikacji naukowych, opisano w: A.T. Troskoleński, *O twórczości. Piśmiennictwo naukowo-techniczne*, Warszawa 1982.

⁴ Z raportu poewaluacyjnego z 2019 roku wynika, że przedstawiciele nauk teologicznych przede wszystkim opublikowali rozdziały w pracach zbiorowych, następnie artykuły w czasopismach, monografie i prace pod redakcją. Zob. E. Kulczycki, *Teologia. Dziedzina nauk teologicznych*, 2019, w: <https://ekulczycki.pl/wp-content/uploads/2019/03/Teologia.pdf>, s. 290-291.

⁵ Zob. B. Sordyłowa, *Z problematyki bibliotek i informacji naukowej*, Warszawa 1997, s. 92.

⁶ Por. J.C. [J. Cygańska], *Wydawnictwo informacyjne*, w: *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. K. Głombiowski – B. Świdorski – H. Więckowska, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, s. 308; *Wydawnictwo informacyjne*, w: *Słownik terminologiczny informacji naukowej*, red. M. Dembowska, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1979, s. 123; *Wydawnictwo informacyjne*, w: *Słownik wydawcy*, opr. B. Kalisz, Warszawa 1997, s. 217.

⁷ D.K. [D. Konieczna], *Wydawnictwa informacyjne*, w: *Encyklopedia książki*: t. 2: K-Z, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 619.

re skierowują użytkowników do innych opracowań. Przykładami pierwszej grupy wydawnictw informacyjnych są np. encyklopedie, leksykony, słowniki, almanachy, poradniki, spisy osobowe, herbarze, informatory o cmentarzach, tablice statystyczne, chronologiczne, genealogiczne, katalogi muzeów i wystaw, kalendarze, księgi adresowe, spisy instytucji i organizacji, rozkłady jazdy, spisy miejscowości, przewodniki turystyczne, atlasy, a drugiej – bibliografii, w przeszłości drukowane katalogi biblioteczne i katalogi centralne, wykazy nabytków⁸. Współcześnie, biorąc pod uwagę formę elektroniczną informatorów, wyróżnia się pełnotekstowe źródła informacji (jak biblioteki cyfrowe, repozytoria, czasopisma i książki elektroniczne), bibliograficzne źródła informacji (katalogi bibliotek, także centralne i rozproszone, bibliograficzne bazy danych), faktograficzne źródła informacji (słowniki, encyklopedie, specjalistyczne bazy danych) oraz wyszukiwarki uniwersalne i wyspecjalizowane⁹.

Ponieważ wydawnictwa informacyjne służą przede wszystkim do doraźnych poszukiwań i szybkiego zaspokajania podstawowych potrzeb informacyjnych¹⁰, czyni to z nich publikacje bardzo pożądane, niemal ponadczasowe, z których mogą korzystać pokolenia czytelników. Po wejściu w życie w 2018 roku nowej ustawy o nauce i szkolnictwie wyższym ranga tego typu opracowań znacząco spadła¹¹, mimo że są to dokumenty

---

⁸ Por. szczegółowy przegląd tego typu wydawnictw: A. Sitarska – H. Zasadowa, *Specjalistyczne wydawnictwa informacyjne (problematyka i przegląd)*, Warszawa 1973; B. Sordylowa, *Podstawowe zagadnienia informacji naukowej*, Kraków 1977, s. 104-168.

⁹ A. Pulikowski, *Modelowanie procesu wyszukiwania informacji naukowej. Strategie i interakcje*, Katowice 2018, s. 141-142.

¹⁰ H. Zasadowa, *Wydawnictwa informacyjne, cz. 1: Problematyka ogólna*, Warszawa 1983, s. 6.

¹¹ Zgodnie z *Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* wartościowe z punktu widzenia procesu ewaluacyjnego są przede wszystkim monografie naukowe (zdecydowanie mniej rozdziały z monografiach oraz ich redaktorstwo), artykuły naukowe (dodatkowo artykuły recenzyjne i recenzje) opublikowane w czasopismach naukowych lub recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych. Zob. *Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 1668 (2018) s. 65-66. Za monografie naukowe można uznać także podręczniki, o ile poddano je procesowi recenzyjnemu i opatrzone stosownym aparatem naukowym, a w dalszej kolejności są nimi: „przekład na język polski dzieła istotnego dla nauki lub kultury; przekład na inny język nowożytny dzieła istotnego dla nauki lub kultury, wydane w języku polskim; edycja naukowa tekstów źródłowych”. Zob. *Przewodnik ewaluacyjny*, w: https://pp.us.edu.pl/static/diotsapp/docs/przewodnik_ewaluacyjny.pdf, s. 10. Za napisanie tych ostatnich rodzajów monografii ich autorzy otrzymują jednak mniej punktów (50%) niż gdyby opublikowali klasyczne monografie naukowe. Pozostałe

o charakterze naukowym¹². Nadal rzecz jasna powstają na bazie gromadzonej przez lata wiedzy i doświadczeń, a za ich powstanie można zyskać uznanie w środowisku naukowym, a także poza nim. Wystarczy przypomnieć nazwiska tak znanych autorów wydawnictw informacyjnych, jak Samuel Bogumił Linde, Karol Estreicher, Gabriel Korbut, Witold Doroszewski czy Władysław Kopaliński. Dzięki wspomnianej trwałości dokonania encyklopedycznych i leksykograficznych w dorobku wielu badaczy można odnaleźć przykłady informatorów. Nie brakuje ich również wśród zróżnicowanych formalnie publikacji patrologa – ks. Wincentego Myszora¹³, a były to najczęściej wypowiedzi w postaci haseł w wydawnictwach informacyjnych: encyklopediach¹⁴, leksykonach¹⁵ i słownikach¹⁶, rzadziej słowniki przekładowe.

---

formy wypowiedzi, w tym tak przydatne jak wspomniane wcześniej wydawnictwa informacyjne, będące udziałem wielu pracowników nauki, nie zyskują w oczach ustawodawców stosownej dla nich rangi.

¹² B. Sordylowa, *Z problematyki bibliotek i informacji naukowej*, Warszawa 1997, s. 81.

¹³ Był autorem książek, w tym tłumaczeń, podręczników, chrestomatii, ponadto artykułów drukowanych w polskich i zagranicznych czasopismach naukowych, pracach zbiorowych, recenzji, sprawozdań, bibliografii oraz redaktorem prac zbiorowych. Zob. L. Lach-Bartlik, *Wykaz drukowanych prac ks. prof. hab. Wincentego Myszora*, VoxP 57 (2012) s. 21-34.

¹⁴ Encyklopedią jest zbiór odpowiednio uporządkowanych wiadomości ze wszystkich lub wybranych dziedzin wiedzy. Może mieć charakter naukowy lub popularnonaukowy. Wspomniane wiadomości przygotowywane są w postaci artykułów lub haseł. Bywa, że niektóre z nich mają charakter obszernych rozpraw opracowanych na podstawie najnowszego, aktualnego stanu badań. Por. K.M. [K. Migoń], *Encyklopedia*, w: *Encyklopedia książki*, t. 1: *Eseje. A-J*, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 622-624; S. Urbańczyk, *Słowniki i encyklopedie. Ich rodzaje i użyteczność*, Kraków – Katowice 1991, s. 65-79.

¹⁵ Leksykonem jest zbiór wiadomości, uporządkowany alfabetycznie, obejmujący treści o ściśle określonym zakresie tematycznym. Zawiera objaśnienia znaczeń terminów w postaci definicji, ale także hasła biograficzne. Leksykony mają zazwyczaj mniejszą objętość niż encyklopedie, a hasła są bardziej zwarte. Tego typu informatory nazywane są obecnie także słownikami encyklopedycznymi. Por. M.M. [M. Matwijów], *Leksykon*, w: *Encyklopedia książki*, t. 2, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 238; *Słownik encyklopedyczny, leksykon*, w: *Podręczny słownik bibliotekarza*, opr. G. Czapnik – Z. Gruszka – H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 310.

¹⁶ Słownikiem jest zbiór wyrazów danego języka, uporządkowany alfabetycznie, zawierający ich objaśnienia (znaczenie, pisownia, pochodzenie, wymowa). Por. M.M. [M. Matwijów], *Słownik*, w: *Encyklopedia książki*, t. 2, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 537-540; Urbańczyk, *Słowniki i encyklopedie*, s. 7-64.

Przedmiotem artykułu uczyniono zatem siedemnaście informatorów polskich i jeden niemieckojęzyczny autorstwa i współautorstwa ks. W. Myszora, bądź – jak wspomniano – częściej – z częściej przygotowanymi przez niego artykułami lub hasłami słownikowymi i encyklopedycznymi. Na pierwszym etapie podjętych badań wykorzystano zatem metodę bibliograficzną, by ustalić listę tego rodzaju publikacji¹⁷, a następnie, z autopsji z zastosowaniem analizy i krytyki źródeł, przejrzano wytypowane tytuły. Nie bez znaczenia było posłużenie się metodą archiwalną, która pozwoliła wskazać nieznanne dotychczas okoliczności udziału patrologa w międzynarodowych, ogólnokrajowych i regionalnych projektach słownikowych i encyklopedycznych. Zachowana w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach spuścizna ks. W. Myszora o sygnaturach od 169/1 do 169/6 z lat 1974-2008 pomogła w scharakteryzowaniu jego relacji z polskimi i niemieckimi badaczami, autorami lub redaktorami dzieł stanowiących do dziś ważne źródła informacji. Celem tak zarysowanych badań było odtworzenie genezy, uwarunkowań i skutków nawiązanych przez patrologa przedsięwzięć słownikowych i encyklopedycznych. Było to o tyle zasadne, że tej części jego dorobku naukowego i publikacyjnego nie poświęcono dotychczas stosownych opracowań¹⁸. Zabiegi typologizacyjne umożliwiły z kolei podkreślenie różnorodności wydawnictw informacyjnych, które ks. W. Myszor zainicjował lub współtworzył. Omówiono je w dwóch zróżnicowanych objętościowo grupach: wydawnictwa ogólne oraz wydawnictwa specjalne, wśród których wyodrębniono encyklopedie specjalne, słowniki terminologiczne, leksykony, słowniki biograficzne oraz słowniki przekładowe. Zanim będą one zaprezentowane, krótko przybliżona zostanie sylwetka naukowa patrologa.

---

¹⁷ Posłużyła do tego następująca praca: Lach-Bartlik, *Wykaz drukowanych prac ks. prof. hab. Wincentego Myszora*, s. 21-34.

¹⁸ A. Gołda, *Habilitacja ks. Profesora Wincentego Myszora na podstawie dokumentacji Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach*, „Biografistyka Pedagogiczna” 1 (2022) s. 83-105, w: <https://doi.org/10.36578/BP.2022.07.05>; A. Gołda – K. Tałuc, *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (katalog z opracowaniem)*, Katowice 2020; A. Gołda – K. Tałuc, *Międzynarodowa współpraca publikacyjna patrologów na przykładzie analizy korespondencji ks. profesora Wincentego Myszora z Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach*, VoxP 83 (2022) s. 413-438, w: <https://doi.org/10.31743/vp.13668>; *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, ed. K. Tałuc, Katowice 2019; K. Tałuc, *Scholarly Correspondence of Fr. Prof. Wincenty Myszor with Polish Academic Institutions, Publishing Houses, and Bookshops Preserved in the Archdiocesan Archives in Katowice*, „Polish Libraries” 9 (2021) s. 247-271.

2. Ks. Wincenty Myszor

Ks. Wincenty Myszor urodził się 22 maja 1941 roku w Chełmie Śląskim położonym niedaleko Mysłowic. Zmarł 19 lutego 2017 roku. Został pochowany w swojej rodzinnej miejscowości. Podczas nauki w szkole średniej zainteresował się przedmiotami humanistycznymi, szczególnie językami klasycznymi – łaciną i greką. Fascynacje te przejawiały się między innymi w gromadzeniu różnego typu wydawnictw informacyjnych, w tym encyklopedii, słowników, ułatwiających opanowanie tych języków i przygotowujących do zgłębiania wiedzy o ich genezie oraz rozwoju. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w Liceum im. Tadeusza Kościuszki w Mysłowicach W. Myszor początkowo chciał studiować filologię klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, lecz czując powołanie kapłańskie, zdecydował się ostatecznie, w 1959 roku, wstąpić do Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Przygotowując się do pełnienia służby kapłańskiej, nie zrezygnował ze swoich wcześniejszych pasji i nadal doskonalił znajomość języków starożytnych, a także poszerzał wiedzę na temat kultury, a w tym piśmiennictwa wieków dawnych. W 1965 roku przyjął z rąk biskupa Herberta Bednorza święcenia kapłańskie. W 1964 roku rozpoczął dwuletni kurs licencjacki w Krakowskim Seminarium Duchownym i wybrał seminarium ks. Mariana Michalskiego (1900-1987), znanego jeszcze przed II wojną światową patrologa. Dzięki ks. M. Michalskiemu przyszedł śląski kapłan zainteresował się językiem koptyjskim oraz rękopisami z Nag Hammadi. Po uzyskaniu tytułu licencjata na podstawie pracy zatytułowanej *Zagadnienia herezji w listach Św. Cypriana* kontynuował od 1967 roku studia w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (ATK; po zmianie nazwy Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Studia ukończył w 1969 roku, otrzymując tytuł magistra teologii ze specjalnością patrologia. W tym samym roku został zatrudniony w Katedrze Patrologii Wydziału Teologicznego ATK i rozpoczął przygotowania do napisania rozprawy doktorskiej. Po czterech latach, w 1973 roku, przedłożył pracę pt. *Gnostycyzm w tekstach z Nag Hammadi*, którą Rada Wydziału Teologicznego ATK przyjęła i przyznała autorowi stopień doktora nauk teologicznych. Ks. W. Myszor z uczelnią warszawską był związany przez kolejne lata, uzyskując stopień doktora habilitowanego i tytuł profesora. Jego rozprawy naukowe tematycznie mieściły się w obszarze literatury, szerzej kultury, starochrześcijańskiej. Szczególnie dużą wagę przywiązywał

do przekładów z języków koptyjskiego i greckiego, stając się jednym z niewielu specjalistów z tego zakresu w Polsce. Zasługi ks. W. Myszo-
ra w udostępnianiu polskiemu czytelnikowi pism Ojców Kościoła pod-
niesiono już we wniosku o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego.
Prace translatorskie, których ostatecznym efektem były publikacje tłu-
maczonych tekstów, wiązały się z utrzymywaniem kontaktów z osoba-
mi, instytucjami odpowiedzialnymi za przygotowanie druku oraz roz-
powszechnianie gotowych już wydawnictw.

W trakcie swojej aktywności naukowej ks. W. Myszor współpracował jako autor, recenzent, konsultant z co najmniej osiemnastoma wy-
dawnictwami ogólnopolskimi i jednym niemieckim oraz trzynastoma
uczelniami wyższymi w Polsce, mającymi w swoich strukturach wydawnictwa. Kolejną grupę instytucji, z którą współpracował kapłan, tworzyły
towarzystwa naukowe, także przygotowujące do druku różnotematyczne
publikacje. Redakcje czasopism naukowych, polskich oraz zagranicznych,
to trzecia grupa instytucji ogłaszających prace ks. W. Myszo-
ra. W grupie tej przeważały periodyki polskie, co nie zaskakuje, biorąc pod
uwagę zwłaszcza lata przed zmianami ustrojowymi, kiedy rozwój nauki,
a zwłaszcza kontakty ze środowiskami zagranicznymi, były ściśle kon-
trolowane przez władze komunistyczne.

Wśród instytucji różnego typu publikujących prace ks. W. Myszo-
ra, zwłaszcza te o charakterze informacyjnym, należy wymienić przede
wszystkim: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubel-
skiego, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Państwowe Wydawnictwo
Naukowe PWN, Wiedza Powszechna, Instytut Wydawniczy
„Pax”, Księgarnia św. Jacka w Katowicach, Księgarnia Św. Wojciecha
w Poznaniu. Hasła encyklopedyczne, słownikowe jego autorstwa, czego
dowodzi zachowana korespondencja, były przygotowywane w spo-
sób przemyślany, z uwzględnieniem istniejącego stanu wiedzy na temat
danego zagadnienia, lecz i potrzeb oraz kompetencji docelowego ad-
resata publikacji. Potrafił w tych kwestiach dyskutować z redakcjami,
przedstawiając argumentację za wprowadzeniem konkretnych rozwią-
zań. Dzięki takiemu podejściu odbiorca otrzymywał ostatecznie mate-
riał opracowany rzetelnie, dostosowany do możliwości recepcyjnych
konkretnego czytelnika.

3. Współpraca ks. Wincentego Myszora z wydawnictwami informacyjnymi

3.1. Wydawnictwa ogólne

Wśród artykułów ogłaszanych przez ks. W. Myszora w wydawnictwach informacyjnych znajduje się niewielka grupa haseł zamieszczonych w encyklopediach ogólnych, zwanych też powszechnymi¹⁹. Mogą być publikowane w zwartej, jedno- lub kilkutomowej formie, bądź też w postaci wielotomowych wydawnictw ukazujących się przez lata. W tego typu informatorach drukuje się ograniczone objętościowo hasła encyklopedyczne zawierające definicje, dane o charakterze historycznym i wybrane pozycje bibliograficzne²⁰.

Górny Śląsk dla ks. W. Myszora był nie tylko regionem, z którego pochodził, lecz i miejscem posługi kapłańskiej, a także pracy jako organizator życia naukowego. Będąc dziekanem Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i wykładowcą w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym, utrzymywał ścisłe kontakty z wydawnictwem Księgarnia św. Jacka, w którym ukazywało się większość publikacji autorstwa osób związanych z katowickim środowiskiem teologicznym. Pracownicy uniwersyteccy i duchowni niejednokrotnie byli także proszeni o wydawanie opinii, sporządzanie recenzji wydawniczych czy konsultowanie różnych projektów sygnowanych przez oficynę śląską.

W 1991 roku ukazała się ilustrowana encyklopedia dla młodzieży zatytułowana *Bóg, człowiek, świat* pod redakcją Anny Konopczyny i Ireny Mierzwy. Oprawę graficzną przygotował Witold Głuźniewicz²¹. Encyklopedia zawierała 500 haseł autorstwa 95 osób, które dostarczały podstawowej wiedzy o wierze katolickiej, obecności Kościoła w szeroko rozumianej kulturze, terytorialnie ograniczone do obszaru Polski i dostosowane merytorycznie do możliwości recepcyjnych młodych odbiorców. Na zawartość encyklopedii składały się hasła syntetyczne dotyczące historii Kościoła, sztuki, filozofii, akcentujące w narracji miejsce i rolę

---

¹⁹ *Encyklopedia*, w: *Podręczny słownik bibliotekarza*, opr. G. Czapnik – Z. Gruszka – H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 92.

²⁰ Zasadowa, *Wydawnictwa informacyjne*, s. 11.

²¹ *Bóg, człowiek, świat. Ilustrowana encyklopedia dla młodzieży*, red. A. Konopczyna – I. Mierzwa, Katowice 1991.

wiary chrześcijańskiej. Zrezygnowano natomiast z haseł osobowych, wyrażając jednak nadzieję na przygotowanie w przyszłości drugiego tomu poświęconego ludziom, szczególnie zasłużonym dla rozwoju Kościoła katolickiego²². Wydawnictwo wyposażono, jak sygnalizuje podtytuł, w ilustracje, przede wszystkim reprodukcje dzieł sztuki. Ze względu na przyjęte założenia redakcyjne publikacja łączyła w sobie cechy encyklopedii uniwersalnej i specjalnej, ponieważ zamieszczone w nim artykuły, niekiedy bardzo obszerne, jak np. *Kościół katolicki – dzieje; Człowiek*, przypominały opracowania monograficzne podobne do tych obecnych w *Wielkiej encyklopedii PWN*. Nie zrezygnowano także z haseł przybliżających szkoły i kierunki filozoficzne dalekie w założeniach od myśli filozofów chrześcijańskich, np. marksizm, ale których znajomość stanowiłaby niezbędny kontekst dla opanowania szerszej wiedzy na temat historii Kościoła katolickiego. Ukierunkowanie z kolei rozważań na próbę udzielenia odpowiedzi „na pytania o sens chrześcijańskiego zaangażowania w życie”²³, każe widzieć w publikacji Księgarni św. Jacka cechy encyklopedii specjalnej. Opiekę główną nad encyklopedią sprawowała I. Mierzwa (1927-2022), doktor nauk humanistycznych, od 1957 roku związana z Księgarnią św. Jacka. Współredagowała ona wiele publikacji wychodzących w katowickiej oficynie, w tym informacyjne, jak *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, *Słownik teologiczny* oraz *Mały słownik biblijny*²⁴.

W spuściznie po ks. W. Myszorze zachowała się umowa wydawnicza z 14 maja 1984 roku podpisana przez ks. Benedykta Woźnicę, ówczesnego dyrektora Księgarni św. Jacka, wymieniająca 8 haseł (apokryf, obrządek, gnoza, gnostycyzm, manicheizm, ojcowie pustyni, patriarcha, starożytność chrześcijańska), których przygotowanie zlecono kapłanowi²⁵. Ostatecznie w encyklopedii ukazały się następujące hasła autorstwa ks. W. Myszora: *Gnostycyzm* (s. 78), *Gnoza* (s. 78), *Manicheizm* (s. 162-163), *Ojcowie pustyni* (s. 194). Hasło *Apokryf* (s. 13) napisała Izabela Kleszczowa. Hasło *obrządek* (s. 191) przesłał ks. Henryk Markwica, a hasło *Patriarcha* zastąpiono przez *Patriarchaty* (s. 202-203) i opraco-

²² Wydawnictwo, *Wstęp*, w: *Bóg, człowiek, świat. Ilustrowana encyklopedia dla młodzieży*, red. A. Konopczyna – I. Mierzwa, Katowice 1991, s. 3.

²³ Wydawnictwo, *Wstęp*, s. 3.

²⁴ *Mierzwa Irena (1927-2022), dr nauk humanistycznych*, w: *Encyklopedia wiedzy o Kościele katolickim na Śląsku*, w: https://silesia.edu.pl/index.php/Mierzwa_Irena (dostęp: 15.12.2023).

²⁵ AAKat., sygn. 169/3, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 71.

wał je ks. Janusz Artur Ichnatowicz. Z hasła *Starożytność chrześcijańska* zrezygnowano.

W 1997 roku postanowiono przygotować drugie, poprawione wydanie encyklopedii i zwrócono się do ks. W. Myszora z prośbą o przejście zawartości napisanych przez niego haseł w wydaniu pierwszym. Ks. W. Myszor, co wynika z adnotacji na otrzymanym piśmie, odpowiedział, nie wprowadzając korekt²⁶. Projekt Księgarni św. Jacka ostatecznie nie został doprowadzony do końca, ponieważ nie odnotowano ukazania się kolejnego wydania encyklopedii *Bóg, człowiek, świat*.

Do największych przedsięwzięć wydawniczych, biorąc pod uwagę przyjęte zakresy tematyczny, chronologiczny, zawsze należą opracowania encyklopedii uniwersalnych. Realizacji takich inicjatyw przeważnie podejmują się wydawnictwa duże, dysponujące odpowiednimi zapleczaami, w tym merytorycznym, finansowym i technicznym, ponieważ encyklopedie tego typu z reguły są wielotomowe, opatrzone rozbudowanym aparatem pomocniczym oraz bogato ilustrowane. Ich opracowanie wymaga też nawiązania kontaktu z wieloma specjalistami, co gwarantuje wysoki poziom merytoryczny haseł. Nie bez znaczenia jest również doświadczenie osób w pracy z tego typu publikacjami, gdyż muszą one posiadać umiejętność dokonywania selekcji informacji i syntezy wiedzy.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej zadanie przygotowania podręczników, skryptów akademickich i publikacji informacyjnych powierzono Państwowemu Wydawnictwu Naukowemu z siedzibą w Warszawie²⁷. Do jednych z pierwszych dużych przedsięwzięć wydawniczych tej instytucji należało opracowanie pierwszej polskiej powojennej encyklopedii uniwersalnej. W efekcie zespół powołany w tym celu na czele z Leonem Marszałkiem zredagował *Małą encyklopedię powszechną PWN*, która ujrzała światło dzienne w 1959 roku. W następnych latach ukazały się: dwunastotomowa *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, *Encyklopedia powszechna PWN*, *Encyklopedia popularna PWN*²⁸. Po

---

²⁶ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 248.

²⁷ Więcej o historii Państwowego Wydawnictwa Naukowego por. D. Degen, *Miodowe miesiące... Początki Państwowego Wydawnictwa Naukowego (1951-1956)*, Toruń – Łysomice 2004; D. Degen, „Akcja skryptowa”. *Z działalności Państwowego Wydawnictwa Naukowego w latach 1951-1956*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Bibliologia” 4 (2000) s. 145-157; T. Kuczyńska, *Dobry interes*, „Tygodnik Solidarność” 11 (2000) s. 7; L. Kuźnicki, *Świat nauki współczesnej. Na 45-lecie PWN*, „Nauka” 3 (1996) s. 195-197.

²⁸ *O nas*, w: *PWN. Moc wiedzy*, w: <https://www.pwn.pl/o-nas> (dostęp: 15.12.2023).

transformacji ustrojowo-gospodarczej i prywatyzacji warszawskiej oficyny przystąpiono w pierwszej kolejności do aktualizacji treści wydawnictw encyklopedycznych, eliminując wszelkie nieściśności i uzupełniając o zagadnienia, które nie mogły być ze względów cenzuralnych oficjalnie poruszane przed 1990 rokiem. Takimi tematami były między innymi te dotyczące problematyki religijnej, związków i kościołów wyznaniowych. Nie zaskakuje więc nawiązanie przez redakcję encyklopedii kontaktów z naukowcami będącymi specjalistami z tego zakresu i poproszenie ich o napisanie stosownych haseł.

Tadeusz Gadacz (ur. 1955), profesor nauk humanistycznych i wykładowca m.in. w Papieskiej Akademii Teologicznej, Uniwersytecie Warszawskim, Collegium Civitas, w latach 1998-2002 był koordynatorem do spraw nauk humanistycznych w redakcji przygotowującej encyklopedię PWN, w tym *Wielką encyklopedię PWN*²⁹. W latach 2001-2005 opublikowano 31 tomów razem z suplementem *Wielkiej encyklopedii PWN*. T. Gadacz oraz Renata Anna Muszyńska, redaktorka Zespołu Filozofia, naukoznawstwo, religioznawstwo, teologia, psychologia, pedagogika, socjologia, etnologia, prawo, w liście z października 1998 roku zwrócili się z prośbą do ks. W. Myszoza o przygotowanie hasła na temat gnozy³⁰. W roku następnym redaktor tego samego zespołu, Jerzy Herman, wystosował do kapłana pismo o podobnej treści. Tym razem chodziło o dziewięć haseł. Dołączono do listu schemat hasła, a także zawarto informacje co do długości każdego z nich³¹. Łącznie w *Wielkiej encyklopedii PWN* zamieszczono 12 haseł autorstwa ks. W. Myszoza, w tym 7 osobowych (*Anastazy*, t. 2, s. 16; *Andrzej z Krety*, t. 2, s. 43; *Antoni Pustelnik*, t. 2, s. 119; *Apolinary*, t. 2, s. 174; *Ariusz*, t. 2, s. 285-286; *Bazylydes*, t. 3, s. 333; *Cerynt*, t. 5, s. 295) i 5 rzeczowych (*Arianizm*, t. 2, s. 282-283; *Gnostycyzm*, t. 10, s. 239-240; *Gnoza*, t. 10, s. 240; *Patrologia*, t. 20, s. 381; *Patrystyka*, t. 20, s. 382). Zgodnie z założeniami przyjętymi przez redakcję *Wielkiej encyklopedii PWN* hasła rzeczowe zazwyczaj miały większą objętość, np. *Arianizm* czy *Gnostycyzm*. Hasła osobowe natomiast ograniczono do biogramów o niewielkiej liczbie wersów, od 15 do 20, przy czym jeden wers liczył 50 znaków. Hasła przygotowane przez

²⁹ T. Gadacz, *Biografia*, w: <https://www.tadeuszgadacz.pl/biografia/> (dostęp: 15.12.2023).

³⁰ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszoza (Wybór korespondencji)*, s. 255-256.

³¹ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszoza (Wybór korespondencji)*, s. 257-258.

ks. W. Myszora opublikowano w tomach 2-20, a zatem współpraca kapłana z redakcją encyklopedii trwała przynajmniej do 2004 roku³².

3.2. Wydawnictwa specjalne

Zdecydowanie obszerniejszą grupą informatorów, w których można odnaleźć publikacje ks. W. Myszora, są wydawnictwa o charakterze specjalnym. Patrolog od początku lat siedemdziesiątych nawiązywał współpracę z redaktorami tego typu przedsięwzięć, reprezentującymi nauki teologiczne, historyczne, filologiczne, językoznawcze i filozoficzne (w Polsce i w Niemczech). Dzięki temu dokonania kapłana pojawiły się w kolejnych 14 publikacjach, a 2 następne przygotował samodzielnie i we współpracy autorskiej.

3.2.1 Encyklopedie specjalne

Obok wspomnianych wcześniej encyklopedii ogólnych ks. W. Myszor współpracował z redakcjami encyklopedii specjalnych, a więc takich, w których zebrano hasła wytypowane według pewnego klucza, jakim może być dziedzina nauki lub epoka historyczna³³.

Encyklopedia katolicka (EK) to jedno z najważniejszych przedsięwzięć wydawniczych Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (TN KUL)³⁴. Projekt tej publikacji narodził się tuż po zakończeniu drugiej wojny światowej, a w praktyce jej przygotowanie powierzono powołanej w 1948 roku Komisji Wydawniczej Encyklopedii Katolickiej. W 1969 roku Komisję przekształcono w Komitet Redakcyjny, któremu przewodniczył ks. Feliks Gryglewicz (1909-1991). Admi-

---

³² *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 259-260.

³³ *Encyklopedia*, w: *Podręczny słownik bibliotekarza*, s. 92.

³⁴ O historii Towarzystwa Naukowego KUL por. Z. Sułkowski – D. Noskowska, *Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, w: *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 665-675; G. Karolewicz – E. Wiśniowski, *Zarys dziejów Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, w: *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. S. Kunowski *et al.*, Lublin 1969, s. 269-286.

nistrując nim do 1970 roku, nie tylko dbał o kwestie organizacyjne, lecz również sam dostarczał materiały jako autor haseł oraz sprawował opiekę merytoryczną nad całym wydawnictwem. Pierwszy tom EK ukazał się w 1973 roku, czyli po ponad 20 latach od zainicjowania działań mających na celu opracowanie Encyklopedii³⁵. Staranność opracowania pierwszego tomu, jak i kolejnych, także pod względem edytorskim, podkreślali oraz doceniali recenzenci, stawiając EK w jednym szeregu z zagranicznymi wydawnictwami tego typu, jak włoską *Enciclopedia Cattolica*, holenderską *De Katholieke Encyklopedie*, niemieckim *Lexikon für Theologie und Kirche*, amerykańską *New Catholic Encyklopedie*³⁶. Ostatni, dwudziesty tom EK, wyszedł w 2014 roku. EK, zgodnie z założeniami Komitetu Redakcyjnego, miała prezentować czytelnikowi zagadnienia doktrynalne i historię, kulturę Kościołów chrześcijańskich, wspólnot religijnych oraz religii niechrześcijańskich.

W spuściźnie archiwalnej po ks. W. Myszorze zachowała się korespondencja z TN KUL z lat 1973-2011, w tym pisma dotyczące przygotowania haseł do EK. Pierwszy list z datą 23 lutego 1972 roku, podpisany przez ks. R. Łukaszczyka, zawierał prośbę o przygotowanie hasła na temat Cypriana z Kartaginy³⁷. Korespondencja w sprawie współpracy z Komitetem Redakcyjnym EK tematycznie dotyczyła dwóch kwestii. Pierwszą grupę tworzą pisma konwencjonalne, zawierające pytania o opracowanie konkretnych haseł, a dotyczyły one dorobku Ojców Kościoła, literatury gnostycznej, dziejów pierwszych wspólnot chrześcijańskich. Ks. W. Myszor w 1973 roku, po wcześniejszym przesłaniu 3 haseł, informował listownie sekretarza naukowego EK o swoich zainteresowaniach, słusznie przewidując kon-

---

³⁵ Redakcja EK postanowiła całość wydawnictwa podzielić na 42 działy. Dbając o wysoki poziom nie tylko merytoryczny publikacji, stworzono także zespoły merytoryczno-leksykograficzny, leksykograficzno-adiustacyjny, korektorski i opracowania graficznego. Osobą pełniącą funkcję sekretarza naukowego, do którego należało m.in. utrzymywanie kontaktu z autorami haseł, był ks. Romuald Łukaszczyk (1930-1981).

³⁶ J. Glemp, rec. *Encyklopedia katolicka, wydana przez Katolicki Uniwersytet Lubelski, tom I (Alfa i Omega-Baptyści), pod redakcją ks. Feliksa Gryglewicza, ks. Romualda Łukaszczyka, Zygmunta Sułkowskiego, Lublin 1973, str. XVII + 44 + 1311 + nlb. 2*, „Prawo Kanoniczne. Kwartalnik prawnohistoryczny” 18/1-2 (1975) s. 315. Praktycznie każdy tom EK doczekał się recenzji, które były drukowane, np. w takich czasopismach, jak: „Collectanea Theologica”, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, „Roczniki Teologiczne”, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, „Studia Warmińskie”.

³⁷ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 117.

tynuowanie współpracy z wydawnictwem³⁸. Do tej grupy korespondencji można zaliczyć także pisma zawierające terminy przesyłania zamawianych materiałów i korekt wraz z instrukcjami edytorskimi³⁹. Z pozostałych listów można stworzyć grupę drugą, która dowodzi z jednej strony dokładności, rzetelności naukowej autora haseł. Z drugiej strony jest świadectwem otwartości redaktorów EK na uwagi, sugestie dotyczące kształtu poszczególnych haseł, jak i całego przedsięwzięcia wydawniczego. Ks. W. Myszor nie tylko bowiem kwestionował lub akceptował proponowane zmiany zawartości tekstów przez niego przesłanych. Sugerował również dokonywanie korekt w instrukcjach wydawniczych czy już ściśle edytorskich, które zdaniem kapłana mogłyby przyczynić się do zachowania np. proporcji w objętości haseł⁴⁰. Z zachowanej korespondencji wynika, że Komitet Redakcyjny EK zamówił u ks. W. Myszora 29 haseł osobowych i 14 rzeczowych. Ostatecznie w tomach opublikowanych w latach 1979-2008 zamieszczono 24 hasła osobowe (*Cecylian*, t. 2, k. 655-656; *Cyprian z Kartaginy*, t. 3, k. 690-693; *Daniel Sketiotes*, t. 3, k. 1009; *Hegemonius*, t. 6, k. 622; *Hermes Trismegistos*, t. 6, k. 785; *Iszobucht, Ishobokht*, t. 7, k. 542; *Izaak z Amidy*, t. 7, k. 584; *Izaak z Antiochii*, t. 7, k. 584; *Jan Malalas*, t. 7, k. 920-921; *Jan z Paralos*, t. 7, k. 927; *Karpokrates*, t. 8, k. 893; *Koriun*, t. 9, k. 853-854; *Makary, Makarios*, t. 11, k. 868; *Marek Gnostyk*, t. 11, k. 1278; *Maruta z Maiferkat*, t. 11, k. 1481-1482; *Maruta z Tagrytu*, t. 11, k. 1482; *Massona z Meridy*, t. 12, k. 161; *Menas*, t. 12, k. 525; *Michał z Nisibis*, t. 12, k. 833-834; *Mojżesz*, t. 13, k. 55; *Mojżesz Etiopczyk, Czarny*, t. 13, k. 57; *Serapion z Thmu-is*, t. 17, k. 1445; *Siwiec, Schiwietz*, t. 18, k. 245-246; *Szenuda z Atripe*, t. 19, k. 46-47) i 10 rzeczowych (*Gnostycyzm w ocenie Ojców Kościoła*, t. 5, k. 1205-1208; *Gnoza w teologii patrystycznej*, t. 5, k. 1210-1212; *Hermetyczne pisma*, t. 6, k. 785-786; *Herezje, ocena*, t. 6, k. 753-754; *Kainici*, t. 8, k. 329; *Koptyjska literatura*, t. 9, k. 808-813; *Koptyjski Kościół*, t. 9, k. 815-824; *Koptyjski ryt*, t. 9, k. 824; *Kurisumala*, t. 10, k. 254; *Setyci, setianie*, t. 18, k. 68-69) autorstwa śląskiego kapłana. Pierwsze teksty wydrukowano w tomie drugim, ostatnie w tomie dziewiętnastym.

W Lublinie zainicjowano przygotowanie równie obszernego jak EK wydawnictwa encyklopedycznego, którym była *Powszechna ency-*

³⁸ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 120.

³⁹ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 117-122, 125-136, 140-145, 148-167.

⁴⁰ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 137-139.

klopedia filozofii (PEF). Projektowi temu patronowało Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu (PTTzA) powołane do życia w 1997 roku. Jego powstanie było związane z odbywającym się rok wcześniej V Światowym Kongresem Filozofii Chrześcijańskiej, w trakcie którego akcentowano potrzebę utworzenia polskiego oddziału Międzynarodowego Towarzystwa Tomasza z Akwinu. Członkowie Towarzystwa, mając na celu propagowanie stylu myślenia leżącego u podstaw filozofii św. Tomasza, dbali m.in. o przygotowanie i rozpowszechnianie nowych lub poprawionych tłumaczeń pism Akwinaty⁴¹. Z chwilą utworzenia oddziału polskiego Towarzystwa rozpoczęto w gronie założycieli i członków dyskusję nad koniecznością przygotowania polskojęzycznego wydawnictwa encyklopedycznego poświęconego historii systemów i kierunków filozoficznych. We wstępie do tomu pierwszego cel publikacji ujęto następująco: „Wśród różnych rodzajów encyklopedii niezbywalną rolę w kształtowaniu kultury naukowej odgrywają encyklopedie filozoficzne. Filozofia, która przenika tak istotne dziedziny kultury, jak poznanie, postępowanie, wytwarzanie, jest dla kultury narodu jej logosem (rozum), który pozwala odkryć wyższy, niż tylko doraźny, cel życia i działania”⁴². Inicjatorem przedsięwzięcia był honorowy prezes PTTzA o. Mieczysław Albert Krapiec OP (1921-2008), współtwórca Filozoficznej Szkoły Lubelskiej⁴³. Stał on na czele Komitetu naukowego PEF. Drugą osobą mającą największy wpływ na organizację pracy nad PEF był ks. Andrzej Maryniarczyk SDB (1950-2020), wiceprezes PTTzA, a od 2009 roku prezes Towarzystwa⁴⁴.

---

⁴¹ Więcej o Polskim Towarzystwie Tomasza z Akwinu w: A. Maryniarczyk, *Służyć prawdzie. O powodach powołania Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu*, rozm. przepr. K. Stępień, „Człowiek w Kulturze” 15 (2003) s. 19-27.

⁴² M.A. Krapiec – A. Maryniarczyk, *Wstęp do Powszechnej Encyklopedii Filozofii*, w: <http://www.ptta.pl/pef/index.php?id=wstep&lang=pl> (dostęp: 15.12.2023). Więcej o PEF w: A. Maryniarczyk, *Powody i okoliczności powstania Powszechnej Encyklopedii Filozofii*, „Nasz Dziennik” (Wyd. zasadnicze) 248 (2009) s. 10; M.A. Krapiec, *Powszechna Encyklopedia Filozofii w służbie kultury humanistycznej*, „Nasz Dziennik” (Wyd. zasadnicze) 266 (2008) s. 7; M.A. Krapiec, *O inicjatywie Powszechnej encyklopedii filozofii*, „Myśl Polska” 6 (2007) s. 11; A. Maryniarczyk, „Powszechna Encyklopedia Filozofii” w służbie studenta, dziennikarza i polityka, „Człowiek w Kulturze” 15 (2003) s. 123-136.

⁴³ Więcej o prof. M.A. Krapcu OP i jego dorobku naukowym w: Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, *Strona Ojca Profesora Mieczysława A. Krapca*, w: http://www.ptta.pl/krapiec/index.php?id=opracowania_ash&lang=pl (dostęp: 15.12.2023).

⁴⁴ Więcej o ks. A. Maryniarczyku w: J. Horbowska, *W służbie Dobra i Prawdy. Ks. Andrzej Maryniarczyk SDB, przedstawiciel lubelskiej szkoły filozoficznej*, „Biografistyka Pedagogiczna” 1 (2022) s. 35-49.

Ks. A. Maryniarczyk pełnił funkcję redaktora naczelnego i on też korespondował z ks. W. Myszorem w sprawie współpracy śląskiego kapłana nad współtworzeniem zawartości PEF. Tom pierwszy Encyklopedii wyszedł w 2000 roku, ostatni, będący suplementem, ukazał się 9 lat później. W recenzjach tego przedsięwzięcia wydawniczego, mimo uwag co do doboru haseł, ich proporcji, zauważonych nieścisłości, zawsze podkreślano ogromne znaczenie owego projektu dla całej polskiej humanistyki. Dlatego pojawiały się określenia i sformułowania typu: „epokowe wydawnictwo”, „fundamentalna publikacja”, „encyklopedia, która wypełnia dotkliwą lukę”, „będzie ona służyła wielu pokoleniom humanistów, badaczy i studentów”⁴⁵, „Powszechna encyklopedia filozofii powinna znaleźć się w bibliotece każdego wykształconego czytelnika”⁴⁶. O zaangażowaniu ks. W. Myszora we współtworzenie Encyklopedii świadczy 26 listów zachowanych w spuściznie po kapłanie śląskim. Korespondencja pochodzi z okresu od 2000 do 2009 roku i ma charakter oficjalny⁴⁷. Listy zawierają prośbę o sporządzenie konkretnego hasła według ustalonych przez redakcję wzorców. Podawano pożądaną objętość tekstu i termin, w jakim należy tekst przesłać. Inne listy dotyczą wykonania korekty autorskiej. Książk W. Myszor otrzymywał także podziękowania za opracowane hasła, które przeważnie dołączano do wydrukowanego tomu Encyklopedii. Ze względu na przyjęty przez redakcję ścisły harmonogram prac, zakładający publikację jednego tomu co rok, korespondencja między redaktorem naczelnym PEF a ks. W. Myszorem była intensywna i regularna. Na jej częstotliwość wpłynęła też liczba haseł przygotowywanych przez kapłana śląskiego. Łącznie w PEF ukazało się 16 haseł autorstwa ks. W. Myszora, w tomach od drugiego do ósmego oraz w suplementie (*Corpus Hermeticum*, t. 2, s. 292-294; *Epifanes*, t. 3, s. 181; *Gnostycyzm*, t. 3, s. 805-808; *Gnoza*, t. 3, s. 808-813; *Herakleon*, t. 4, s. 353-354; *Hermes Trismegistos*, t. 4, s. 394-395; *Hermetyzm*, t. 4, s. 395-399; *H. Jonas*, t. 5, s. 379-380; *Karpokracjanie*, t. 5, s. 509-510; *Karpokrates*, t. 5, s. 510-511; *Leisegang Hans*, t. 6, s. 300-301; *Marek Mag*, t. 6, s. 836-837; *Nag Hammadi*, t. 7, s. 475-476, *Pleroma*, t. 8, s. 284-285; *Barbelognostycy*, t. 10 (Suplement), s. 48-51; *Setianie*, t. 10 (Suplement), s. 396-398). Jedno z przesłanych

⁴⁵ J. Papiór, rec. *Powszechna encyklopedia filozofii. 1*, „Studia Niemcoznawcze” 24 (2002) s. 868.

⁴⁶ F. Krause, *Omówienie Powszechnej Encyklopedii Filozofii*, „Universitas Gedaniensis” 1/23 (2001) s. 108.

⁴⁷ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 170-209.

haseł dotyczące Rudolfa Kurta nie ukazało się. Jak podkreślono w jednej z recenzji, Komitet naukowy PEF dbał o dobór autorów, nawiązując współpracę ze specjalistami, których dorobek naukowy stał na wysokim poziomie merytorycznym, co też gwarantowało pozyskanie tekstów opracowanych rzetelnie i zgodnie z przyjętymi zasadami. Ks. W. Myszor, znawca literatury wczesnochrześcijańskiej, znalazł się w gronie badaczy, którzy dostarczali hasła tematycznie dotyczące szeroko rozumianej kultury pierwszych wspólnot chrześcijańskich.

W 2001 roku ukazał się pierwszy z 10 tomów encyklopedii poświęconej religiom świata przygotowanej przez PWN – *Religia. Encyklopedia PWN*. Ostatni tom opracowano w 2003 roku. Podobnie jak w przypadku przywołanej wcześniej *Wielkiej encyklopedii PWN* jedną z osób zaangażowanych w jej opracowanie był T. Gadacz. W Radzie Konsultantów *Religii* znalazł się także ks. W. Myszor, odpowiedzialny merytorycznie za tematykę dotyczącą patrystyki i gnozy. W dokumentach ze spuścizny ks. W. Myszora zachowały się 2 umowy – z 14 grudnia 2001 i 24 lutego 2003 roku na napisanie 2 haseł do tomu trzeciego (*Cyryl Aleksandryjski, Cyryl Jerozolimski*) i 3 haseł do tomów siódmego i ósmego (*Neognoza, Patrologia, Patrystyka*)⁴⁸. Ostatecznie w *Religii. Encyklopedii PWN* ukazały się następujące hasła autorstwa kapłana: *Anastazy Synajski*, t. 1, s. 212; *Andrzej z Krety*, t. 1, s. 219; *Antoni Pustelnik*, t. 1, s. 255; *Arianizm*, t. 1, s. 327; *Ariusz*, t. 1, s. 329; *Bardezanes*, t. 1, s. 484; *Bazylydes*, t. 1, s. 507-508; *Cerynt*, t. 2, s. 399; *Cyryl Aleksandryjski*, t. 3, s. 74-76; *Cyryl Jerozolimski*, t. 3, s. 77-78; *Gnostycyzm*, t. 4, s. 200-201; *Gnoza*, t. 4, s. 201-202; *Neognoza*, t. 7, s. 248-249; *Patrologia*, t. 8, s. 29-32; *Patrystyka*, t. 8, s. 32-34. Oprócz zwyczajowych dla umów wydawniczych zapisów prawnych interesujące są, zwłaszcza dla rekonstrukcji rytmu pracy nad tego rodzaju publikacjami, informacje o terminach i oczekiwanej objętości haseł. Zgodnie z deklaracjami zawartymi we wstępie encyklopedię tworzyły hasła rzeczowe i osobowe, z których każde miało różną objętość determinowaną nie tylko dostępnymi źródłami na temat danego zagadnienia czy osoby, lecz i obecnością podobnych informacji w innych wydawnictwach informacyjnych PWN, zwłaszcza w *Wielkiej encyklopedii PWN*. Starano się zatem nie powielać haseł, kładąc nacisk na przekaz wiadomości nowych lub mało znanych. U ks. W. Myszora PWN zamówiło hasła osobowe oraz rzeczowe. Biograficzne z reguły

---

⁴⁸ AAKat., sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 326-327; AAKat., sygn. 169/6, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 11-12.

miały mniejszą objętość niż rzeczowe, np. na 2 hasła z tomu trzeciego przewidziano w umowie łącznie 208 wierszy, a objaśnienie patrologii miało zamknąć się w 300 wersach. Nie była to jednak reguła sztywna, ponieważ hasła rzeczowe, jak neognoza czy patrystyka, swoją objętością (po 150 wersów) nie odbiegały zbyt od haseł osobowych. Zaangażowanie ks. W. Myszora jako autora zamawianych haseł, ale przede wszystkim włączenie go do Rady Konsultantów, dowodziło uznania kapłana za autorytet naukowy w zakresie historii starochrześcijańskiej i docenienia jego dotychczasowego dorobku naukowego.

W połowie lat dziewięćdziesiątych ks. W. Myszor przyjął również propozycję złożoną przez Oktawiusza Jurewicza (1926-2016), wybitnego znawcę kultury antycznej, bizantynologa, autora wielu opracowań z zakresu kultury starożytnej, związanego z Katedrą Filologii Klasycznej na Uniwersytecie Warszawskim. Ten znany w świecie humanista (habilitację poza językiem polskim ogłosił w języku niemieckim w Amsterdamie, a staże naukowe odbył m.in. w Belgradzie, Berlinie, Budapeszcie, Kolonii, Monachium, Moskwie i Paryżu)⁴⁹ poprosił patrologa o opracowanie hasła manicheizm do tworzonej przez siebie *Encyklopedii kultury bizantyńskiej*. Jako redaktor monumentalnego dzieła pozyskał przedstawicieli polskiej nauki, co przyczyniło się do opublikowania 120 haseł rzeczowych i biograficznych.

Omawiane wydawnictwo było wyjątkowe, gdy bowiem powstawała jego koncepcja „nie istniał jeszcze *Oxford Dictionary of Byzantium*, był to zatem wówczas projekt całkowicie oryginalny i pionierski. Podobne kompendium niemieckie nie wyszło nigdy poza kilka pierwszych zeszytów, polska encyklopedia została doprowadzona do końca”⁵⁰. Jak redaktor przyznał w przedmowie: „Myśl opracowania *Encyklopedii* zrodziła się we mnie jeszcze na początku lat osiemdziesiątych zeszłego stulecia pod wpływem dynamicznego rozwoju nauki światowej, w tym i polskiej, dotyczącego wszystkich niemal dziedzin życia oraz twórczości Bizantyńczyków w ciągu jedenastu wieków istnienia ich państwa wschodniorzymskiego”⁵¹. Praca O. Jurewicza miała zatem szansę być pierwszym na świecie informatorem z zakresu bizantynistyki, już w latach dziewięćdziesiątych przygotowano maszynopis do druku, ale niestety wówczas pomysł nie został zrealizowa-

⁴⁹ J. Naumowicz – M. Salamon, *Profesor Oktawiusz Jurewicz (30 IV 1926 - 28 IV 2016)*, VoxP 66 (2016) s. 715-716.

⁵⁰ Naumowicz – Salamon, *Profesor Oktawiusz Jurewicz (30 IV 1926 - 28 IV 2016)*, s. 718.

⁵¹ *Encyklopedia kultury bizantyńskiej*, pod red. nauk. O. Jurewicza, Warszawa 2002, s. V.

ny⁵² – kilka oficyn wydawniczych zrezygnowało z druku z powodu kosztów publikacji, niskiego nakładu oraz braku oczekiwanych subwencji⁵³.

W zachowanej w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach spuściznie ks. W. Myszora nie zachowały się co prawda listy z początku współpracy z O. Jurewiczem, ale o jej charakterze świadczy ten z 17 lutego 1995 roku wysłany przez filologa zatroskanego jednym – niezrozumiałym w jego opinii – zdaniem z opracowanego przez patrologa hasła⁵⁴. Poprosił zatem ks. W. Myszora o korektę autorską, a z uwagi na pośpiech redakcyjny, wynikający z konieczności oddania manuskryptu do wydawnictwa, przesłał w korespondencji numer telefonu, prosząc o ten rodzaj kontaktu.

Przygotowane przez patrologa hasło manicheizm ukazało się na stronie 325 *Encyklopedii kultury bizantyńskiej* ogłoszonej w Wydawnictwie Uniwersytetu Warszawskiego dopiero w 2002 roku. Można w niej również odnaleźć teksty, o których nie było mowy w analizowanej spuściznie archiwalnej (wszystkie są podpisane przez autorów), jak: *Gnostycy* (s. 187), *Henotikon* (s. 200), *Herakleon* (s. 203), *Herezje* (s. 204-205), *Hezychazm* (s. 206-207), *Homousios* (s. 212), *Ibas z Edessy* (s. 215), *Jakobici* (s. 226), *Katholikos* (s. 261), *Magia* (s. 319-320), *Manicheizm* (s. 325-326), *Monofizytyzm* (s. 356), *Paulicjanie* (s. 398), *Teopaschici* (s. 469-470), *Trishagion* (s. 480), *Tryteizm* (s. 482-483), *Tymoteusz II Ailuros* (s. 485), *Tymoteusz III* (s. 485). Hasła przygotowali również tacy patrolodzy, jak ks. Józef Naumowicz, ks. Kazimierz Obrycki i ks. Emil Stanula z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz ks. Marek Starowieyski z Uniwersytetu Warszawskiego, a ponadto mediewiści, bizantynolodzy i filologowie klasyczni.

Z uwagi na rangę kompendium było ono zaprezentowane szerokiej publiczności 15-18 maja 2003 roku podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie, o czym ks. W. Myszor został poinformowany 30 kwietnia 2003 roku⁵⁵ przez Elżbietę Nogowicz (ur. 1939), redaktora naczelnego Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, z którym była związana od 1975 roku⁵⁶.

---

⁵² M. Kozłowski, *Oktawiusz Jurewicz (30 IV 1926 - 28 IV 2016)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 26 (2016) s. 156, w: <https://doi.org/10.14746/sppgl.2016.XXVI.2.10> (dostęp: 15.12.2023).

⁵³ *Encyklopedia kultury bizantyńskiej*, s. V.

⁵⁴ AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 11.

⁵⁵ AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 14.

⁵⁶ *Ludzie polskiej książki*, pod red. B. Petrozolin-Skowrońskiej, „Wydawca” 11 (2002) s. 27-28.

3.2.2 Słowniki terminologiczne

Poza encyklopediami specjalnymi, ks. W. Myszor zaznaczył swój udział także w słownikach terminologicznych. Są nimi opracowania, które zawierają „zbiór podstawowych terminów z danej dziedziny”⁵⁷.

Ks. W. Myszor zainteresowania naukowe mógł rozwijać m.in. dzięki zatrudnieniu w ATK. Z tą uczelnią kapłan był związany przez długie lata, a z jej pracownikami utrzymywał kontakty, angażując się np. w prowadzone przez nich projekty wydawnicze. Jedną z takich osób był ks. Andrzej Zuberbier (1922-2000), profesor nauk teologicznych, kierownik Katedry Homiletyki w latach 1976-1980 i Katedry Teologii Dogmatycznej w latach 1972-1992. Z ks. A. Zuberbierem współpracowała I. Mierzwa, która, jak wcześniej wspomniano, konsultowała oraz redagowała projekty wydawnicze Księgarni św. Jacka w Katowicach. Ważną publikacją sygnowaną przez to wydawnictwo był *Słownik teologiczny*, którego redaktorem został ks. A. Zuberbier. Pierwsze wydanie *Słownika* w formie dwóch tomów ukazało się w latach 1985-1989. Ze względu na trudności ekonomiczne, jakie w tych latach dotknęły wszystkie segmenty gospodarki w Polsce, w tym wydawniczy, publikacja edytorsko przedstawiała się bardzo skromnie. Wykorzystano papier gruby, słabej jakości. Blok woluminów był klejony, co narażało je na szybkie zniszczenie. Zastosowano także nietypowy dla wydawnictw informacyjnych format kieszonkowy. Popularyzacji wydania pierwszego *Słownika* nie sprzyjała także pięcioletnia przerwa, jaka nastąpiła między wydaniem pierwszego a drugim tomu⁵⁸. Niedostatki edytorskie tej publikacji, lecz i zmiany, jakie nastąpiły w Kościele katolickim, wywołały dyskusję w środowisku i to nie tylko teologów nad koniecznością reedycji *Słownika teologicznego*⁵⁹. Tego zadania podjął się ponownie ks. A. Zuberbier wraz z zespołem, do którego należała również I. Mierzwa. Ona też zainicjowała w 1996 roku korespondencję z ks. W. Myszorem. Kapłan nie brał udziału we współtworzeniu jako autor pierwszego i drugiego wydania *Słownika*. I. Mierzwa poprosiła ks. W. Myszora o konsultacje zawartości haseł, polegające na ich uaktualnieniu, zwłaszcza informacji bibliograficznych autorstwa ks. Władysława Łydki, który zmarł przed wznowieniem pu-

⁵⁷ *Słownik terminologiczny*, w: *Słownik wydawcy*, opr. B. Kalisz, Warszawa 1997, s. 182.

⁵⁸ I. Bokwa, rec. *Ks. Andrzej Zuberbier (red.), Słownik Teologiczny, wydanie II rozszerzone, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1998, ss. 744, STV 36/2 (1998) s. 208-208.*

⁵⁹ J. Borucki, *Nad drugim wydaniem Słownika teologicznego*, AK 3 (1999) s. 467.

blikacji⁶⁰. Ostatecznie po ukazaniu się w 1998 roku, tym razem jednotomowego, lecz rozszerzonego *Słownika teologicznego*, recenzenci byli zgodni w pozytywnych ocenach książki. Podkreślali wysoki poziom merytoryczny, przydatność dla różnych grup odbiorców, dbałość o aktualność treści, estetykę wydania⁶¹, do czego z pewnością też przyczyniły się osoby konsultujące i recenzujące publikację, w tym ks. W. Myszor.

3.2.3 Leksykony

Niemały dorobek ks. W. Myszora można odnaleźć w leksykonach. Już w latach siedemdziesiątych współpracował przy powstaniu wydania trzeciego, poprawionego i rozszerzonego *Małego słownika kultury antycznej. Grecja, Rzym* pod redakcją Lidii Winniczuk (1904-1993), który – jako wydawnictwo popularne – wyszedł staraniem oficyny Wiedza Powszechna w 1976 roku (wcześniejsze edycje miały miejsce w 1962 i 1968 roku). Stanowił on „rolę klucza do zrozumienia wielu wydarzeń i pojęć świata starożytnego. Czytelnik znajdzie tu najczęściej spotykane nazwiska, fakty i terminy z dziedziny historii, geografii, literatury, filozofii, religii, archeologii, sztuki, życia codziennego starożytnych Greków i Rzymian”⁶². Wydawnictwo to, obejmujące ponad 2000 haseł zwięźle opracowanych na podstawie najnowszych ustaleń naukowych, ukazało się w warszawskim kręgu badaczy, a sama L. Winniczuk przez lata współpracowała z O. Jurewiczem w ramach Polskiego Towarzystwa Filologicznego⁶³ oraz przy dwukrotnie wznawianym opracowaniu o tytule *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym* (Warszawa 1968)⁶⁴.

Początkowo informator, do którego stworzenia został zaproszony ks. W. Myszor, miał nosić tytuł *Mały słownik starożytnych autorów*

---

⁶⁰ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 243.

⁶¹ Bokwa, *rec. Ks. Andrzej Zuberbier*, s. 210-211.

⁶² *Mały słownik kultury antycznej. Grecja, Rzym*, red. L. Winniczuk, Warszawa 1976, s. 5. Do słownika dołączono obszernie artykuły poświęcone historii Grecji i Rzymu, kierunkom filozoficznym, literaturze greckiej i rzymskiej, metryce, teatrowi w Grecji i Rzymie, sztuce greckiej i rzymskiej, oraz umieszczono bibliografię.

⁶³ G. Pianko, *Polskie Towarzystwo Filologiczne*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 3 (1972) s. 521.

⁶⁴ Kozłowski, *Oktawiusz Jurewicz*, s. 4.

greckich i łacińskich⁶⁵, ale zakres prac został rozszerzony. Współpraca zapewne została nawiązana w początkach 1973 roku lub nawet wcześniej, ponieważ 12 września 1973 roku patrolog odesłał do wydawnictwa 3 egzemplarze podpisanej umowy autorskiej nr 256/73⁶⁶. Dzięki właśnie temu dokumentowi wiadomo, że ks. W. Myszor opracował 19 następujących haseł rzeczowych i biograficznych: *Akta męczenników*; *Apoftegmat*, *Apophtegmata Patrum*⁶⁷; *Apokaliptyczna literatura*; *Apokryfy*; *Apologeci chrześcijańscy*; *Apostolscy ojcowie*; *Cyryl Aleksandryjski*; *Cyryl Jerozolimski*; *Diodor z Tarsu*; *Dionizjos z Aleksandrii*; *Gnostycy*; *Hagiografowie*; *Ireneusz z Lyonu*; *Ignacy z Antiochii*; *Paweł Apostoł*; *Proklos z Konstantynopola*; *Sokrates Scholastyk*; *Theodoretos z Cyru*; *Theodoros z Mopsuesty* (w tym leksykonie hasła nie są podpisane nawet inicjałami autorów). Sprawy redakcyjno-wydawnicze związane z przyjęciem haseł w wersji zaproponowanej przez autora przeciągnęły się do 27 kwietnia 1974 roku, gdy został on powiadomiony o ich akceptacji, choć miały podlegać jeszcze – rzecz jasna za zgodą – „retuszom redakcyjnym”⁶⁸.

W 1983 roku ukazała się z kolei w poznańskiej Księgarni Św. Wojciecha praca zbiorowa pod redakcją ks. Zbigniewa Pawlaka (1932-2010) o tytule *Katolicyzm A-Z*. Inicjatorem tego popularyzatorskiego przedsięwzięcia, „informatora religijnego”, był duszpasterz akademicki i wieloletni wykładowca Akademii Medycznej w Poznaniu (obecnie Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu), Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seminarium Duchownego w Poznaniu, oraz w latach 1984-1989 redaktor naczelny „Przewodnika Katolickiego”⁶⁹. Celem wydawnictwa było ukazanie „w sposób przystępny, wiążący i solidny, całokształtu wiedzy przydatnej do pogłębienia, a zwłaszcza uporządkowania światopoglądu katolickiego”⁷⁰.

Także i w tym przypadku współpraca została nawiązana wiele lat wcześniej, choć we *Wprowadzeniu* do tomu znalazł się zapis o trwających

⁶⁵ Ten tytuł odnotowano nawet w umowie wydawniczej zawartej 17 września 1973 roku, opiewającej na hasło liczące maksymalnie 590 wierszy, dostarczone najpóźniej do 30 października tego samego roku. Zob. AAKat., sygn. 169/1, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 244-246.

⁶⁶ Zob. AAKat., sygn. 169/1, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 241.

⁶⁷ W umowie pojawiła się literówka: *Apoftegmata Patrum*.

⁶⁸ Zob. AAKat., sygn. 169/1, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 289.

⁶⁹ Zbigniew Pawlak, w: *Wielkopolscy księża od XVIII do XX wieku*, w: <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=3378> (dostęp: 15.12.2023).

⁷⁰ *Katolicyzm A-Z. Praca zbiorowa*, red. Z. Pawlaka, Poznań 1983, s. 5.

zaledwie półtora roku pracach wykonanych przez zespół teologów i filozofów polskich – duchownych i świeckich⁷¹. Redaktor osobiście skierował na ręce ks. W. Myszora 21 kwietnia 1978 roku podziękowanie za przyjęcie propozycji opracowania hasła do przygotowywanego *Małego leksykonu wiary*⁷² (w innym liście pojawił się tytuł *Słownik wiary*, a więc również tym razem ostatecznie wydawnictwo przyjęło inną nazwę). Pod koniec sierpnia 1978 roku autor poinformował Księgarnię Św. Wojciecha, że przesyła gotowe hasło *Herezje*⁷³. Z krótkiej wiadomości można wywnioskować, że artykuł słownikowy miał charakter „surowy”, wymagał bowiem opracowania leksykograficznego, przeniesienia pewnych informacji do innych haseł (z zakresu historii dogmatów) lub uzupełnienia przynajmniej o wzmianki odnoszące się do treści pozostałych działów (odesłań w hasło jest rzeczywiście dużo, co należy przypisać działaniom redakcji informatora). W listopadzie tego samego roku ks. W. Myszor otrzymał adiustowany tekst z prośbą redaktora o korektę autorską i autoryzację⁷⁴ oraz umowę wydawniczą na 296 wierszy⁷⁵. Ostatecznie hasło ukazało się na stronach 131-134 pięć lat później, a w kolejnych latach (1989, 1994, 1997 i 1999) ogłoszono wznowienia informatora.

W późniejszej dekadzie, w latach dziewięćdziesiątych, ks. W. Myszor opracował kilka haseł do niemieckojęzycznego *Lexikon für Theologie und Kirche*, trzeciego wydania przygotowywanego pod kierunkiem biskupa Waltera Kaspera (ur. 1933) przy współpracy Konrada Baumgartnera (ur. 1940), ks. Horsta Bürkle (1925-2015), ks. Klausza Ganzerera (1932-2021), ks. Karla Kertelge (1926-2009), ks. Wilhelma Korfffa (1926-2019) i ks. Petera Waltera (1950-2019). Leksykon wydawano we Freiburgu w oficynie Verlag Herder⁷⁶.

Z inicjatywy redaktorów ks. W. Myszor napisał następujące artykuły hasłowe: *Ptolemaios, Gnostiker; Seleukianer; II. Apokryphe Schriften; Paraphrase des Sem, Traktat des Shem* oraz *Theodotos Gnostiker*⁷⁷. Ta

---

⁷¹ Liczba autorów nie sprzyjała ujednoczeniu pracy pod względem struktury, formy i poziomu naukowego.

⁷² Zob. AAKat., sygn. 169/2, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 126.

⁷³ Zob. AAKat., sygn. 169/2, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 146.

⁷⁴ Zob. AAKat., sygn. 169/2, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 153.

⁷⁵ Zob. AAKat., sygn. 169/2, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 155.

⁷⁶ W Polsce leksykony zazwyczaj mają postać co najwyżej dwutomowych informatorów, ale w Niemczech są to wielotomowe, bywa że ilustrowane encyklopedie z obszernymi hasłami. Zob. M.M. [M. Matwijów], *Leksykon*, s. 238.

⁷⁷ Zob. Lach-Bartlik, *Wykaz drukowanych prac ks. prof. hab. Wincentego Myszora*, s. 29.

międzynarodowa kooperacja została – jak wynika z analizowanego materiału archiwalnego – podjęta w lipcu 1997 roku, gdy Matthias Berge diek, teolog, redaktor i wydawca, wysłał do polskiego patrologa prośbę o wzięcie udziału w projekcie – z polecenia Ernsta Dassmanna (ur. 1931), niemieckiego historyka Kościoła i patrologa. Kilkuletnia współpraca zaowocowała ogłoszeniem wspomnianych haseł w tomach ósmym i dziewiątym leksykonu⁷⁸.

Z analizy korespondencji znane są szczegóły techniczne przedsięwzięcia. Przykładowo, uczony miał przygotować hasło *Ptolemaios, Gnostiker* do 31 marca 1998 roku (o objętości od 46 do 58 wersów). Do kolejnych tomów dzieła miał opracować teksty na temat: *Seleukianer i Theodotos, Gnostiker* (termin oddania wyznaczono na 30 listopada 1998 roku) oraz *Sem/Semiten, II.1.Apokryphon: Die Paraphrase des Sem (NHC VII,1)* i *Sem/Semiten, II.2.Apokryphon: Traktat des Shem (syr.)* (już do następnego zeszytu)⁷⁹. Oprócz terminarza ks. W. Myszor otrzymał wytyczne redakcyjne⁸⁰ oraz umowę wydawniczą (podpisaną przez wykonawcę 4 marca 1998 roku)⁸¹. W kolejnych miesiącach oficyna Verlag Herder przesyłała drobne uwagi korektorskie oraz informacje wskazujące na postępy prac redakcyjnych i opisujące podjęcie nowych planów publikacyjnych. Taką zawartość miały listy z 2 września i 1 grudnia 1997, 24 lutego i 10 września 1998, 9 lipca i 16 sierpnia 1999 oraz z marca 2001 roku⁸². Wiadomości z redakcji były nadsyłane nawet wówczas, gdy ks. W. Myszor zaprzestał współpracy autorskiej.

W XXI wieku ks. W. Myszor wziął udział w opracowaniu o tytule *Literatura Grecji starożytnej*, które wyszło pod redakcją Henryka Podbielskiego (ur. 1939) w 2 tomach w Lublinie w 2005 roku dzięki TN KUL. Nie jest to co prawda typowy leksykon, w którym uszeregowano hasła alfabetycznie, ale obszernie artykuły ułożono według rodzajów środków komunikacji starożytnych Greków (gatunków piśmiennictwa), w sposób dogodny dla użytkowników. To pozwoliło pokazać genezę i rozwój poszczególnych rodzajów i gatunków literackich (układ genologiczny

⁷⁸ Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 234.

⁷⁹ Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 235, 237.

⁸⁰ Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 239-240.

⁸¹ Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 241-242.

⁸² Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 249, 272, 282; AAKat., sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 2, 138, 155, 271, 313.

wspomagany szeregowaniem chronologicznym)⁸³. Dzięki temu powstał syntetyczny obraz tytułowej literatury.

Inicjatorem dzieła był Jerzy Axer (ur. 1946) z Uniwersytetu Warszawskiego, prezes Polskiego Towarzystwa Filologicznego, a następnie H. Podbielski, filolog klasyczny związany z Katedrą Filologii Greckiej Instytutu Studiów Klasycznych i Orientalnych KUL⁸⁴. Dzięki wsparciu wybitnych profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i KUL pozyskano do współpracy 27 autorów, którzy byli kompetentni opracować poszczególne hasła. Wśród nich znaleźli się patrologowie, filolodzy i historycy filozofii starożytnej⁸⁵. Celem opracowywujących było to, by „polski czytelnik otrzymał dzieło najwyższej jakości, będące owocem wieloletnich specjalistycznych studiów [...], dzieło, które mogłoby go wprowadzić w najbardziej żywotne problemy całego piśmiennictwa starożytnej Grecji łącznie z jego bogatym nurtem literatury chrześcijańskiej”⁸⁶.

⁸³ Układ ten zyskał aprobatę w środowisku naukowym. Dzięki niemu można było poznać „genezę, ewolucję i proces przemian poszczególnych rodzajów, gatunków i odmian literackich, wraz z ich recepcją w następnych epokach”. A.M. Komornicka, *Epika w Literaturze Grecji starożytnej*, „Meander” 2 (2005) s. 239.

⁸⁴ *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 445.

⁸⁵ Byli to m.in. Włodzimierz Appel z Katedry Filologii Klasycznej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Krystyna Bartol z Instytutu Filologii Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Robert R. Chodkowski z Katedry Teatru i Dramatu Antycznego Instytutu Filologii Klasycznej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Jerzy Danielewicz z Zakładu Hellenistyki Instytutu Filologii Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ks. Stanisław Longosz z Katedry Historii Rodziny Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Janina Ławińska-Tyszkowska z Instytutu Filologii Klasycznej i Kultury Antycznej Uniwersytetu Wrocławskiego, ks. Józef Naumowicz z Katedry Historii Wczesnochrześcijańskiej Literatury Greckiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ks. Marek Starowieyski z Zakładu Kultury Antycznej Instytutu Filologii Klasycznej Uniwersytetu Warszawskiego, Michał Wojciechowski z Katedry Teologii Biblijnej Nowego Testamentu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Zob. R. Popowski, *Literatura Grecji starożytnej, pod redakcją H. Podbielskiego, t. 1: Epika – liryka – dramat; t. 2: Proza historyczna – krasomówstwo – filozofia i nauka – literatura chrześcijańska*, Lublin 2005, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, ss. VII + 955; VIII + 1159, VoxP 46 (2004) s. 685-686.

⁸⁶ H. Podbielski, *Przedmowa: charakter i periodyzacja literatury greckiej*, w: *Literatura Grecji starożytnej, t. 1: Epika – liryka – dramat*, red. H. Podbielski, Lublin 2005, s. 7.

Pierwszy z tomów informatora nosił podtytuł *Epika – liryka – dramat*, a drugi, w którym zaznaczył się udział ks. W. Myszora – *Proza historyczna, krasomówstwo, filozofia i nauka, literatura chrześcijańska*. Można w nim odnaleźć duży dział o nazwie *Literatura chrześcijańska*, a ponadto zamieszczono następujące zagadnienia: *Proza historyczna i periegeta, Krasomówstwo i biografia literacka* oraz *Filozofia i nauka*. To w tym tomie ukazały się 2 obszernie artykuły autorstwa patrologa: *Ojcowie apostołscy i apologety II wieku* (s. 965-985) oraz *Literatura heterodoksyjna i św. Ireneusz z Lyonu* (s. 987-1018). Każdy z artykułów, a nawet ich rozdziały, zostały zaopatrzone w aparat naukowy, jak wykaz wydań, komentarzy i przekładów oraz opracowań (głównie obcojęzycznych). W obu tekstach ks. W. Myszor zastosował schematyczny podział treści – w pierwszej części znalazły się informacje najogólniejsze, w których przedstawiony został przedmiot rozważań, a następnie scharakteryzował sylwetki przedstawicieli gatunku literackiego wraz z ich dokonaniami literackimi lub omówił utwory anonimowe (geneza, treść, forma literacka, stan badań).

Bardzo prawdopodobne jest, że to inicjator lub redaktor dzieła nawiązał kontakt z ks. W. Myszorem, z 29 listopada 2000 roku bowiem pochodzi list, w którym H. Podbielski podziękował za przesłane materiały, które miały trafić do recenzji ks. Stanisława Longosza (ur. 1938). Napisał: „Mnie osobiście teksty te bardzo się podobają ze względu na ogromne bogactwo zawartych w nich treści i ich wielką klarowność”⁸⁷. *Literatura Grecji starożytnej* jak i kilka innych wcześniej przywołanych prac ukazywała się przez kilka lat. 28 czerwca 2004 roku Stanisław Sarek, redaktor TN KUL i sekretarz rocznika „Summarium Societatis Scientiarum Catholicae Universitatis Lublinensis Ioannis Pauli II”, poinformował ks. W. Myszora, przekazując mu artykuły do korekty, że dysk, na którym znajdował się tom, uległ awarii, co opóźniło i utrudniło prace oficyny. Do autorów trafiły więc „archaiczne” postaci tekstów, co nie przeszkodziło ks. W. Myszorowi odesłać poprawki 6 lipca⁸⁸.

Za to opracowanie patrolog otrzymał Nagrodę Zespołową Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za współautorstwo syntezy, na wniosek Wydziału Humanistycznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego⁸⁹. W jednej z recenzji dzieła jej autor nazwał nawet dwuto-

⁸⁷ AAKat., sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 238.

⁸⁸ Zob. AAKat., sygn. 169/6, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 83.

⁸⁹ Zob. L. Lach-Bartlik, *Książdz Profesor Wincenty Wilhelm Myszor*, VoxP 57 (2012) s. 19.

mowe dzieło „chlubą polskiej humanistyki, a przynajmniej polskiej filologii klasycznej”⁹⁰.

3.2.4 Słowniki biograficzne

Ks. W. Myszor przygotowywał również hasła do słowników biograficznych, a więc takich źródeł, w których można odnaleźć uporządkowany np. chronologicznie, rzeczowo, funkcjonalnie lub częściej alfabetycznie zbiór biogramów osób dobranych według ściśle określonych zasad⁹¹. Z uwagi na swoją wiedzę i zainteresowania tworzył hasła do słowników biograficznych specjalnych⁹², a więc dokumentujących życie i osiągnięcia osób reprezentujących dokonania z zakresu teologii oraz antyku.

Relacje zawodowe ks. W. Myszora z ATK, jak już wcześniej napisano, polegały m.in. na zaangażowaniu się kapłana w różne inicjatywy wydawnicze tej uczelni oraz tego rodzaju działania osób związanych z Akademią. Jednym z takich przedsięwzięć było przygotowanie czterotomowego *Słownika polskich teologów katolickich*, który publikowano w latach 1981-1983. Ks. Hieronimowi Eugeniuszowi Wyczawskiemu (1918-1993), profesorowi nauk teologicznych i historykowi Kościoła, udało się stworzyć zespół 26 autorów, którzy przygotowali w ciągu 6 lat cenną publikację uzupełniającą treści m.in. EK⁹³. W recenzjach *Słownika* wskazywano na przyjęty zakres, dosyć szeroki, pozwalający uwzględnić działalność osób, w dorobku których były np. tylko prace popularyzatorskie niewielkich rozmiarów, rejestrujące informacje o lokalnych kościołach czy artefaktach sakralnych⁹⁴. Dzięki takiemu podejściu powstał *Słownik*, który można uznać za bogate materiałowo źródło, zapewniające podstawy do dalszych poszukiwań. Przyjęta metodologia z pewnością skłaniała także do dyskusji i pytań o obecność lub brak w *Słowniku* haseł

⁹⁰ Popowski, *Literatura Grecji starożytnej*, pod redakcją H. Podbielskiego, s. 685.

⁹¹ *Słownik biograficzny*, w: *Słownik wydawcy*, opr. B. Kalisz, Warszawa 1997, s. 182.

⁹² Zasadowa, *Wydawnictwa informacyjne*, s. 20.

⁹³ Więcej o ks. Hieronimie Eugeniuszu Wyczawskim w: J. Mandziuk, *Życie i działalność ks. prof. dr hab. Hieronima Eugeniusza Wyczawskiego OFMObs. (1918-1993)*, STV 31/1 (1993) s. 7-17; M. Banaszak, *Ks. Prof. dr hab. Eugeniusz Hieronim Wyczawski*, STV 26/2 (1988) s. 5-12.

⁹⁴ J. Kracik, rec. *Słownik, polskich teologów katolickich, t. 1-4, pod red. H.E. Wyczawskiego, Warszawa 1981-83, ATK ss. 614+591+552+586, RBL 4 (1983) s. 373.*

poświęconych konkretnym osobom⁹⁵. Bezspornie *Słownik polskich teologów katolickich* wypełniał jednak lukę w informacjach bibliograficznych odczuwaną przez wszystkich zajmujących się historią polskiej myśli teologicznej i dziejami Kościoła katolickiego. Ks. W. Myszor dostarczył redaktorowi *Słownika* 13 biogramów, które zamieszczono w tomie 1 (*Bałtruszczyk I.*, s. 95; *Bielski Sz.*, s. 142-143; *Bobrowski M.*, 172-174; *Bogusławski J.K.*, s. 182-183; *Bończyk N.*, s. 192-194; *Borowski I.*, s. 201-202; *Bowkiewicz J.*, s. 206; *Chromecki T.*, s. 323-324; *Chrościński I.*, s. 324-325; *Ciecierski F.*, s. 331-332; *Cytrynowski J.*, s. 346-347; *Dębiński I.*, s. 391-392; *Golański F.N.*, s. 542-545). Wśród interesujących kapłana osób znaleźli się m.in. Szymon Bielski (1745-1826), pijar, kierownik drukarni zakonu pijarów w Warszawie, autor bibliografii prac wydawanych przez pijarów uzupełnionej szkicem historycznym czy ks. Norbert Bonczyk (1837-1893), górnośląski kapłan i poeta, autor poematów rejestrujących życie duchowe na Śląsku w XIX wieku. Nie zachowały się w archiwalnej spuściźnie po ks. W. Myszorze dokumenty świadczące o przebiegu współpracy nad *Słownikiem polskich teologów katolickich*. Jedyne ślad to wzmianka w spisie publikacji autorskich, w którym kapłan pod rokiem 1981 zamieścił informację o wydrukowanych 14 (!) hasłach bibliograficznych w publikacji redagowanej przez ks. H.E. Wyczawskiego⁹⁶.

Innym opracowaniem informacyjnym, tym razem uzupełniającym lukę w wiedzy o historii Śląska w wiekach XIX i XX, był *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku* wydany w 1996 roku przez Księgarnię św. Jacka w Katowicach. Redaktorem słownika był Mieczysław Pater (1927-2017), profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, który zorganizował zespół autorów rekrutujący się z grona znawców dziejów Śląska. Wydany w 1996 roku słownik zawierał biogramy osób duchownych kształtujących życie społeczne, kulturalne, polityczne, ekonomiczne ziem śląskich w rozumieniu krainy historycznej. Słownik ten można uznać za dopełnienie zawartości wcześniej wydawanego, w latach 1977-1981, *Śląskiego słownika biograficznego*, który ze wzglę-

⁹⁵ Dyskusje nad metodologią *Słownika* toczyły się także później, kiedy postanowiono wydawać kolejne tomy. Od tomu 5 (1983 rok) redakcję objął ks. Ludwik Grzebień SJ, od t. 8 (1995 rok) ks. Józef Mandziuk. Zob. K.R. Prokop, [Recenzja]: *Słownik polskich teologów katolickich, t. 9 – 1994-2003 (A-Z) pod red. Józefa Mandziuka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2006, ss. 772, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 93 (2010) s. 339-343.

⁹⁶ Zob. AAKat., sygn. 169/3, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 88.

dów na zapisy cenzuralne nie mógł zawierać obszernych treści na temat związków religijnych i osób duchownych⁹⁷.

Ks. W. Myszor dostarczył redakcji *Słownika biograficznego* jeden biogram poświęcony ks. Stefanowi Siwcowi, kapłanowi, który był autorem prac naukowych obejmujących dzieje wschodniego monastycyzmu (*Siwiec (Schiwietz Stefan (Stephan))*, s. 377). Z prośbą o napisanie biogramu zwrócił się do kapłana ks. Jan Drob, dyrektor wydawnictwa katowickiego w latach 1990-1998. Pierwszy list opatrzony datą 3 lutego 1995 roku zawierał wskazówki redakcyjne, podobne do tych, jakie obowiązywały podczas redakcji *Polskiego słownika biograficznego*, a które świadczyły o tym, że pomysłodawcy śląskiego projektu wydawniczego pragnęli włączyć swoją pracę w obręb ogólnopolskich dokonań biografistycznych⁹⁸. Niewielki wkład ks. W. Myszora we współtworzenie opracowania był zrozumiały, biorąc pod uwagę chociażby zakres chronologiczny i terytorialny publikacji, a także fakt nielicznego grona polskich naukowców żyjących w wiekach XIX i XX specjalizujących się w historii wczesnochrześcijańskiej, co było domeną zainteresowań badawczych patrologa.

Ks. W. Myszor przy kolejnym słowniku biograficznym, tym razem dotyczącym pisarzy świata antycznego, miał okazję współpracować z wyjątkową uczoną, którą była Anna Świderkówna (1925-2008), popularyzatorka wiedzy historycznej, związana z Katedrą Papirologii Uniwersytetu Warszawskiego. Ta filolog klasyczna, hellenistka, papirolog i bibliстка, dzięki rozległej wiedzy historycznej, podjęła współpracę z francuskimi i włoskimi badaczami. Była stypendystką paryskiej Sorbony i odbyła staż naukowy w Egipcie⁹⁹. W zachowanej spuściźnie epistolarnej ks. W. Myszora nie zachowała się korespondencja poświadczająca współpracę z A. Świderkówną przy *Słowniku pisarzy antycznych*, który ukazał się w wydawnictwie Wiedza Powszechna w 1982 roku (kolejne edycje w 1990 i 2001 roku), a przyczynił do rozślawienia nazwiska

---

⁹⁷ J. Mandziuk, rec. *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*. Red. M. Pater. Katowice 1996, ss. 488, SaeCh 5/1 (1998) s. 216-217; K.R. Prokop, rec. „*Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*”, red. Mieczysław Pater, Katowice 1996, „*Studia Źródłoznawcze*” 37 (2000) s. 214-216.

⁹⁸ *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, s. 240-242, 245.

⁹⁹ M. Nowicka, *O dorobku naukowym profesor Anny Świderkówny*, „*Meander*” 3-4 (2006) s. 186.

redaktorki¹⁰⁰. W słowniku znalazły się sylwetki autorów starożytnych piszących po grecku i po łacinie, zarówno tych, których dzieła się zachowały, jak i te, które uznano za zaginione – od Homera po twórców epoki cesarza Justyniana (527-565)¹⁰¹. Na potrzeby informatora patrolog opracował szereg haseł osobowych i rzeczowych, jak: *Akta Męczenników* (s. 52-53), *Apokaliptyczna literatura* (s. 71), *Apologeci chrześcijańscy* (s. 77), „*Apophthegmata Patrum*” (s. 77), *Apostolscy Ojcowie* (s. 77), *Diodoros* (s. 163-164), *Dionysios* (s. 168), *Eirenaios* (s. 173-174), *Gnostycy* (s. 212-213), *Hagiografowie* (s. 219-220), *Ignatios* (s. 252), *Kyryllos* (s. 280-281), *Kyryllos* (s. 281), *Paulus* (s. 348-349), *Proklos* (s. 390), *Sokrates Scholastikos* (s. 425-426), *Theodoretos* (s. 451-452), *Theodoros* (s. 453). Na potrzeby słownika hasła przygotowali także inni patrologowie, jak ks. E. Stanula i ks. M. Starowieyski.

Z tym ostatnim teologiem, patrologiem i bizantynologiem, pracownikiem Instytutu Filologii Klasycznej Uniwersytetu Warszawskiego, ks. W. Myszor utrzymywał wieloletni i wielowymiarowy kontakt¹⁰². Współpraca badaczy rozpoczęła się w latach siedemdziesiątych, kiedy to ks. M. Starowieyski (ur. 1937) zaproponował ks. W. Myszorowi połączenie sił przy opublikowaniu *Ewangelii apokryficznych* ([cz.] 1, Lublin 1980) pod redakcją pierwszego z uczonych. Ks. W. Myszor zaprosił następnie bizantynologa do udziału w serii „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy”, zapoczątkowanej w 1969 roku przez ks. M. Michalskiego w ATK. W cyklu obejmującym materiały źródłowe od samego początku ks. W. Myszor drukował samodzielne lub zespołowe tłumaczenia.

Naukowe kontakty patrologów przetrwały do XXI wieku, ale już w końcówce lat dziewięćdziesiątych ukazał się *Słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa Wschodu. Literatury arabska, armeńska, etiopska, gruzińska, koptyjska, syryjska* napisany przez ks. M. Starowieyskiego i nazwany przez niego „słownikiem literatury orientalnej patrystycznej”. Wydał go w Warszawie w Instytucie Wydawniczym „Pax” w 1999 roku. W publikacji uwzględnione zostały hasła poświęcone przede wszystkim pisarzom, tłumaczom ich dzieł, utworom anonimowym, rzadko poszczególnym literaturom, a uzupełniono ją bibliografią.

¹⁰⁰ A. Łukaszewicz, *In memoriam Anna Świderek (1925-2008)*, „The Journal of Juristic Papyrology” 38 (2008) s. 17.

¹⁰¹ *Słownik pisarzy antycznych*, red. A. Świderekówna, Warszawa 1982, s. 7.

¹⁰² *Starowieyski Marek, w: Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. 4: S-Ż, red. J. Kapuściak, Warszawa 2002, s. 214.

Mimo samodzielnego autorstwa potwierdzeniem współpracy uczonych przy tym informatorze jest umowa wydawnicza z 21 października 1999 roku o numerze 8328, w której zaznaczono, że twórcą części haseł był ks. W. Myszor¹⁰³. Autor słownika we wstępie zazaczył ponadto udział badaczy z zagranicy, w tym koptologów, asyriologów, arabistów, oraz nadmienił: „Hasła z dziedziny literatury koptyjskiej przejrzał ks. prof. W. Myszor (ATK), który też uzupełnił je brakującymi hasłami o autorach gnostyckich i manichejskich”¹⁰⁴. Dokumentowi towarzyszył list datowany na 29 października podpisany przez Emilię Szczawińską, reprezentującą Instytut Wydawniczy „Pax” w Warszawie¹⁰⁵. Ta sama nadawczyni wysłała 9 listopada krótką wiadomość informującą o przesłaniu dwóch egzemplarzy autorskich dzieła¹⁰⁶, zawierających hasła sporządzone przez ks. W. Myszora: *Archelites* (szp. 23), *Gnostyckie pisma w Berolinen-sis Gnosticus* (szp. 76), *Hermetyczna literatura* (szp. 89-90), *Jeu księgi* (szp. 125-126), *Koptyjska literatura patrystyczna* (szp. 131-137), *Manichejskie pisma* (szp. 146-149), *Nag Hammadi* (szp. 159-172), *Pistis Sophia* (szp. 187-188). Każde z tych haseł zostało podpisane nazwiskiem ich autora.

Także o kolejnym wydawnictwie informacyjnym nie zachowały się niemal żadne materiały w badanej spuściźnie¹⁰⁷. Mowa tu o opracowaniu Césara Vidala Manzanaresa (ur. 1958), hiszpańskiego filozofa, pisarza i publicysty, o tytule *Pisarze wczesnochrześcijańscy I-VII w.* w przekładzie Ewy Burskiej, tłumaczki Instytutu Wydawniczego „Pax” w Warszawie. W 2001 roku w Wydawnictwie Księży Werbistów „Verbinum” ukazało się wydanie drugie informatora, przejrzone, uzupełnione i opatrzone bibliografią przez ks. W. Myszora (wydanie poprzednie, z 1996 roku, wydano z podtytułem *mały słownik*, a konsultował je ks. E. Stanuła (1935-1999), autor przedmowy do tej edycji i autor szeregu haseł). Tym razem patrolog był nie tylko autorem haseł słownikowych, ale odpowiadał za kształt i jakość aparatu naukowego opracowania, przygotował też wstęp. Jak w nim zazaczył, opracowanie było kierowane do studentów teologii, służąc im „pierwszą informacją” na temat pisarzy wczesnochrześcijań-

¹⁰³ Zob. AAKat., sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 166-167.

¹⁰⁴ M. Starowieyski, *Słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa Wschodu. Literatura arabska, armeńska, etiopska, gruzińska, koptyjska, syryjska*, Warszawa 1999, s. XVIII.

¹⁰⁵ Zob. AAKat., sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 168.

¹⁰⁶ Zob. AAKat., sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 172.

¹⁰⁷ Pozostała jedynie umowa z 1 czerwca 1999 roku z Wydawnictwem Księży Werbistów „Verbinum”. Zob. AAKat., sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 158.

skich, ale i do historyków, badaczy liturgii, egzegetów, historyków teologii i kultury oraz filologów.

W słowniku ujęte zostały biogramy pisarzy znaczących, jak i tych mniej znanych, uprawiających literaturę kościelną i pozakościelną (np. pisarze heretycy), dlatego też treść uzupełniono o pisma z koptyjskiej biblioteki z Nag Hammadi – co w pełni uzasadnia udział ks. W. Myszora w przygotowaniu drugiej edycji. Odpowiadał za hasła dotyczące późnej literatury wczesnochrześcijańskiej, do VII wieku włącznie, oraz literatury w językach orientalnych, jak armeńskim, koptyjskim i syryjskim. Obok haseł osobowych pojawiły się nieliczne związane z formami literackimi oraz rzeczowe, za to odnoszące się do twórczości tych pisarzy, którzy zostali uwzględnieni w opracowaniu. Ks. W. Myszor opracował 401 haseł. Do informatora dołączone zostały ponadto aneksy w postaci: zestawienia chronologicznego obejmującego ważniejsze wydarzenia historyczne, literackie i z zakresu filozofii, przeglądu soborów ekumenicznych pierwszych siedmiu wieków, bibliografii, indeksu autorów i ich pism w polskich tłumaczeniach.

3.2.5 Słowniki przekładowe

Ks. W. Myszor należał w Polsce do wąskiego grona tłumaczy pism z języka koptyjskiego i nauczycieli tego starożytnego języka egipskich chrześcijan na ATK. Koptyjskiego uczył się na zajęciach prowadzonych przez Albertynę Szczudłowską, później Dembską (1934-2013), badaczkę zatrudnioną w Instytucie Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego¹⁰⁸. Kapłan przyznawał, że obcowanie z oryginalnym tekstem, zwłaszcza jeszcze nieprzetłumaczonym, a następnie jego przekład, sprawiały mu w pracy naukowej największą przyjemność¹⁰⁹. Chcąc się dzielić tą pasją z innymi, wprowadził naukę języka koptyjskiego w Uniwersytecie Śląskim, dzięki czemu uczelnia katowicka stała się jednym z trzech, oprócz warszawskiego i krakowskiego, ośrodków, w których język koptyjski stał się odrębnym przedmiotem w programach nauczania¹¹⁰. Sytu-

¹⁰⁸ Więcej o A. Szczudłowskiej-Dembskiej w: E. Kopp – W. Stawiszyński, *Profesor Albertyna Szczudłowska-Dembska (9 XII 1934 - 17 IX 2013)*, VoxP 61 (2014) s. 701-708.

¹⁰⁹ W. Myszor, *Niestrudzony badacz wczesnego chrześcijaństwa* (rozm. przepr. A. Sikora), „Śląsk” 12 (2013) s. 40.

¹¹⁰ J. Małocha, *Rozważania nad zakresem kompetencji nauczyciela języka koptyjskiego pracującego ze studentami z europejskiego kręgu kulturowego*, „Państwo i Społeczeństwo” 3 (2016) s. 87.

acja taka wymagała przygotowania dla słuchaczy odpowiednich materiałów, dlatego kapłan we współpracy z A. Dembską postanowił opracować podręcznik, słownik i zbiór tekstów (wypisy) ułatwiających naukę języka koptyjskiego. W 1988 roku ukazał się *Podręczny słownik języka koptyjskiego*, wydany pod auspicjami Uniwersytetu Warszawskiego, który był „wykazem wyrazów koptyjskich obrazujących pewien etap badań leksykograficznych”¹¹¹. Wydanie kolejne tego słownika w 1996 roku pod tytułem *Podręczny słownik koptyjsko-polski* opublikowało warszawskie Wydawnictwo „Dialog”. Słownik składał się z leksemów pochodzących z dwóch dialektów: dolnoegipskiego (bohairskiego) i górnoegipskiego (saidzkiego), w których zachowało się do współczesności najwięcej tekstów. Leksemy opatrzone tłumaczeniami na język polski¹¹². Praca nad pierwszym wydaniem *Słownika* rozpoczęła się co najmniej w 1985 roku, czego dowodzi zachowane w spuściźnie po ks. W. Myszorze pismo z 31 grudnia 1985 roku podpisane przez A. Dembską. Było adresowane do Zbigniewa Lewickiego kierującego Wydziałem Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego i zawierało konspekt *Podręcznego słownika koptyjsko-polskiego*. Nakład, jaki przewidziano, był skromny – 500 egzemplarzy, co podyktowane zostało przede wszystkim założonym adresem publikacji. Autorzy *Słownika* mieli bowiem na myśli studentów egiptologii, archeologii chrześcijańskiej i słuchaczy lektoratów języka koptyjskiego, których grono, biorąc pod uwagę ośrodki naukowe w Polsce prowadzące zajęcia w tym zakresie, było w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku nieliczne. Niemniej odczuwano brak tego rodzaju wydawnictwa w języku polskim, stąd propozycja jego przygotowania. A. Dembska przesłała ks. W. Myszorowi pismo do jego wiadomości, dodając dopisek odręczny o rozpoczęciu prac w maju przyszłego roku (1986) i planach oddania maszynopisu do druku we wrześniu¹¹³. Nie zachowały się dokumenty, dzięki którym można byłoby odtworzyć poszczególne etapy przygotowania wydawnictwa i przebiegu współpracy autorów. Słownik ostatecznie wyszedł w jeszcze niższym nakładzie, 100 egzemplarzy, co z żalem zauważyła prof. Maria Jaczynowska z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, oceniająca dorobek ks. W. Myszora w związku ze zgłoszeniem wniosku o nadanie kapłanowi

¹¹¹ A. Dembska – W. Myszor, *Wstęp*, w: A. Dembska – W. Myszor, *Podręczny słownik koptyjsko-polski*, Warszawa 1996, s. 5.

¹¹² W 2016 roku ukazało się wydanie *Podręcznego słownika języka koptyjskiego* w formie e-booka.

¹¹³ Zob. AAKat., sygn. 169/3, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 147.

tytułu profesora nadzwyczajnego ATK. Badaczka jednocześnie podkreśliła wagę tego wydawnictwa, ponieważ: „Będzie ono stanowić bardzo ważną pomoc dla studentów interesujących się językiem koptyjskim i dla tłumaczy badających teksty religijne, którzy mogli dotąd posługiwać się wyłącznie słownikami zagranicznymi”¹¹⁴.

Wydanie drugie *Słownika* z 1996 roku dopracowano, co też znalazło odzwierciedlenie m.in. w zwiększonej objętości, ze 101 do 182 stron i wyższym nakładzie – 1000 egzemplarzy¹¹⁵. W tym czasie ks. W. Myszor planował już samodzielnie przygotować kolejny słownik języka koptyjskiego. Jak wynika z krótkiego, okolicznościowego listu wysłanego do Wydawnictwa Akademickiego „Dialog” z 8 stycznia 1997 roku, zebrał już do tej publikacji część materiałów. W piśmie tym pytał także, czy wydawnictwo byłoby zainteresowane drukiem tego słownika¹¹⁶. W materiałach archiwalnych jest też notatka zawierająca informację o kosztach projektu, w ramach którego powstałby ów słownik. Pochodzi ona prawdopodobnie z czerwca 1997 roku¹¹⁷. Plany te nie zostały jednak zrealizowane. Warto dodać, że A. Dembska i ks. W. Myszor wspólnie przygotowali także *Chrestomatię koptyjską*, którą wydało w 1998 roku Wydawnictwo Akademickie „Dialog” z Warszawy. Wypisy adresowane, podobnie jak *Słownik*, przede wszystkim do studentów orientalistyki, zawierały najważniejsze, zachowane do czasów współczesnych zabytki literatury koptyjskiej w dialektach saidzkim i bohańskim. Teksty opatrzone wykazem słów koptyjskich z tłumaczeniami na język polski, wykazem nazw geograficznych i etnograficznych oraz spisem imion własnych¹¹⁸.

Ks. W. Myszor już samodzielnie w 1998 roku opublikował w Wydawnictwie ATK podręcznik gramatyki pt. *Język koptyjski. Kurs podstawowy gramatyki języka saidzkiego*. Układ tego podręcznika (30 lekcji) pozwalał zapoznać się ze zjawiskami gramatycznymi, utrwalić znajomość słownictwa na przykładzie wybranych oryginalnych tekstów chrze-

¹¹⁴ AAKat., sygn. 169/3, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 258.

¹¹⁵ Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 91-92.

¹¹⁶ Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 178.

¹¹⁷ Zob. AAKat., sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 226.

¹¹⁸ Podstawą wydania *Chrestomatii koptyjskiej* w 1998 roku był skrypt opracowany w 1974 roku przez A. Dembską i ks. W. Myszora pt. *Chrestomatia koptyjska. Materiały do nauki języka koptyjskiego dla studentów II roku Instytutu Orientalistycznego*, wydany przez Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. Skrypt ten zawierał mniejszą liczbę tekstów, przede wszystkim nie było w nim źródeł monastycznych.

ścijańskich, biblijnych, monastycznych i gnostyckich¹¹⁹. Ks. W. Myszor planował wznowić podręcznik do nauki koptyjskiego, o czym wspomina we wniosku o urlop naukowy, do czego jednak nie doszło¹²⁰.

Słowniki, wypisy z literatury koptyjskiej, podręczniki do nauki gramatyki opracowane przez A. Dembską i ks. W. Myszora stanowiły uzupełniający się komplet materiałów, ułatwiający naukę tego języka starożytnego. Były też pierwszymi polskimi opracowaniami tego typu wysoko cenionymi przez znawców orientalistyki¹²¹.

4. Zakończenie

Ks. W. Myszorowi przez lata kariery naukowej udało się podjąć współpracę z wybitnymi przedstawicielami nauki, jak O. Jurewicz, ks. A. Maryniarczyk, ks. M. Starowieyski, A. Świderkówna czy L. Winniczuk. Miał też okazję publikować w ogólnopolskich oficynach, jak te specjalizujące się w ogłaszaniu wydawnictw słownikowych i encyklopedycznych – Państwowe Wydawnictwo Naukowe, literatury naukowej – Wiedza Powszechna, oraz w tych o zasięgu międzynarodowym, jak Verlag Herder we Freiburgu. Ks. W. Myszor kooperował ponadto z instytucjami wydawniczymi polskich uczelni – Uniwersytetu Warszawskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ponadto z Instytutem Wydawniczym Pax, oraz związanymi z Kościołem katolickim – Księgarnią Św. Wojciecha w Poznaniu, „Verbinum” Wydawnictwem Księży Werbistów w Górnej Grupie, Księgarnią Św. Jacka w Katowicach.

---

¹¹⁹ Wcześniej studenci mieli do dyspozycji tylko skrypt napisany przez A. Dembską pt. *Gramatyka koptyjska. Skrypt dla studentów II i III roku Instytutu Orientalistyki* (Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego 1985).

¹²⁰ Zob. AAKat., sygn. 169/6, Spuścizna ks. Wincentego Myszora, k. 226.

¹²¹ Zob. A.Z. Zmorzanka, rec. *W. Myszor, Język koptyjski: kurs podstawowy dialektu saidzkiego. Opracowanie studyjne, Warszawa 1998, Wydawnictwo ATK, ss. 166, VoxP 34 (1998) s. 569-571.*

Bibliography

Sources

- Archiwum Archidiecezji Katowickiej, sygn. 169/1, Spuścizna ks. Wincentego Myszora.
 Archiwum Archidiecezji Katowickiej, sygn. 169/2, Spuścizna ks. Wincentego Myszora.
 Archiwum Archidiecezji Katowickiej, sygn. 169/3, Spuścizna ks. Wincentego Myszora.
 Archiwum Archidiecezji Katowickiej, sygn. 169/4, Spuścizna ks. Wincentego Myszora.
 Archiwum Archidiecezji Katowickiej, sygn. 169/5, Spuścizna ks. Wincentego Myszora.
 Archiwum Archidiecezji Katowickiej, sygn. 169/6, Spuścizna ks. Wincentego Myszora.
Bóg, człowiek, świat. Ilustrowana encyklopedia dla młodzieży, red. A. Konopczyna – I. Mierzwa, Katowice 1991.
- Dembska A., *Gramatyka koptyjska. Skrypt dla studentów II i III roku Instytutu Orientalistyki*, Warszawa 1985.
- Dembska A. – Myszor W., *Chrestomatia koptyjska*. Warszawa 1998.
- Dembska A. – Myszor W., *Chrestomatia koptyjska. Materiały do nauki języka koptyjskiego dla studentów II roku Instytutu Orientalistycznego*, Warszawa 1974.
- Dembska A. – Myszor W., *Podręczny słownik koptyjsko-polski*, Warszawa 1996.
- Encyklopedia katolicka*, t. 1-20, red. F. Gryglewicz – R. Łukaszyk – Z. Sułowski, Lublin 1973-2014.
- Encyklopedia kultury bizantyńskiej*, red. O. Jurewicz, Warszawa 2002.
- Katolicyzm A-Z. Praca zbiorowa*, red. Z. Pawlak, Poznań 1983.
- Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 8-9, red. W. Kasper – K. Baumgartner, Freiburg 1998-2000.
- Literatura Grecji starożytnej*, t. 2: *Proza historyczna, krasomówstwo, filozofia i nauka, literatura chrześcijańska*, red. H. Podbielski, Lublin 2005.
- Mały słownik kultury antycznej. Grecja, Rzym*, red. L. Winniczuk, Warszawa 1976.
- Religia. Encyklopedia PWN*, t. 1-10, Warszawa 2001-2002.
- Słownik pisarzy antycznych*, red. A. Świderkówna, Warszawa 1982.
- Starowieyski M., *Słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa Wschodu. Literatury arabska, armeńska, etiopska, gruzińska, koptyjska, syryjska*, Warszawa 1999.
- Vidal Manzanares C., *Pisarze wczesnochrześcijańscy I-VII w.*, red. W. Myszor, tł. E. Burska, Warszawa 2001.
- Wielka encyklopedia PWN*, t. 2-3, 5, 10, 20, red. J. Wojnowski, Warszawa 2001-2004.

Studies

- Banaszak M., *Ks. Prof. dr hab. Eugeniusz Hieronim Wyczawski*, „*Studia Theologica Varsoviensia*” 26/2 (1988) s. 5-12.

- Bokwa I., rec. *Ks. Andrzej Zuberbier (red.), Słownik Teologiczny, wydanie II rozszerzone, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1998, ss. 744*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 36/2 (1998) s. 208-211.
- Borucki J., *Nad drugim wydaniem Słownika teologicznego*, „*Ateneum Kapłańskie*” 3 (1999) s. 467-468.
- D.K. [Konieczna D.], *Wydawnictwa informacyjne*, w: *Encyklopedia książki*, t. 2: K-Z, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 619-621.
- Degen D., „*Akcja skryptowa*”. *Z działalności Państwowego Wydawnictwa Naukowego w latach 1951-1956*, „*Acta Universitatis Nicolai Copernici. Bibliologia*” 4 (2000) s. 145-157.
- Degen D., *Miodowe miesiące... Początki Państwowego Wydawnictwa Naukowego (1951-1956)*, Toruń – Łysomice 2004.
- Encyklopedia*, w: *Podręczny słownik bibliotekarza*, opr. G. Czapnik – Z. Gruszka – H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 92.
- Gadacz T., *Biografia*, w: <https://www.tadeuszgadacz.pl/biografia/> (dostęp: 15.12.2023).
- Glemp J., rec. *Encyklopedia katolicka, wydana przez Katolicki Uniwersytet Lubelski, tom I (Alfa i Omega-Baptyści), pod redakcją ks. Feliksa Gryglewicz, ks. Romualda Łukaszczyka, Zygmunta Sułkowskiego, Lublin 1973, str. XVII + 44 + 1311 + nlb. 2*, „*Prawo Kanoniczne. Kwartalnik prawnohistoryczny*” 18/1-2 (1975) s. 313-317.
- Gołda A., *Habilitacja ks. Profesora Wincentego Myszora na podstawie dokumentacji Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach*, „*Biografistyka Pedagogiczna*” 1 (2022) s. 83-105.
- Gołda A. – Tałuc K., *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (katalog z opracowaniem)*, Katowice 2020.
- Gołda A. – Tałuc K., *Międzynarodowa współpraca publikacyjna patrologów na przykładzie analizy korespondencji ks. profesora Wincentego Myszora z Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach*, „*Vox Patrum*” 83 (2022) s. 413-438.
- Horbowska J., *W służbie Dobra i Prawdy. Ks. Andrzej Maryniarczyk SDB, przedstawiciel lubelskiej szkoły filozoficznej*, „*Biografistyka Pedagogiczna*” 1 (2022) s. 35-49.
- J.C. [Cygańska J.], *Wydawnictwo informacyjne*, w: *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. K. Głombiowski – B. Świdorski – H. Więckowska, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, s. 308.
- K.M. [Migoń K.], *Encyklopedia*, w: *Encyklopedia książki*, t. 1: *Eseje. A-J*, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 622-624.
- Komornicka A.M., *Epika w Literaturze Grecji starożytnej*, „*Meander*” 2 (2005) s. 239-247.
- Karolewicz G. – Wiśniowski E., *Zarys dziejów Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, w: *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. S. Kunowski *et al.*, Lublin 1969, s. 269-286.
- Kopp E. – W. Stawiszyński, *Profesor Albertyna Szczudłowska-Dembska (9 XII 1934 - 17 IX 2013)*, „*Vox Patrum*” 61 (2014) s. 701-708.
- Kozłowski M., *Oktawiusz Jurewicz (30 IV 1926 - 28 IV 2016)*, „*Meander*” 71 (2016) s. 3-7.

- Kozłowski M., *Oktawiusz Jurewicz (30 IV 1926 - 28 IV 2016)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 26 (2016) s. 153-165.
- Kracik J., rec. *Słownik, polskich teologów katolickich, t. 1-4, pod red. H.E. Wyczawskiego, Warszawa 1981-83, ATK ss. 614+591+552+586*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 4 (1983) s. 373-376.
- Krause F., *Omówienie Powszechnej Encyklopedii Filozofii*, „Universitas Gedanensis” 1/23 (2001) s. 105-108.
- Krąpiec M.A., *O inicjatywie Powszechnej encyklopedii filozofii*, „Myśl Polska” 6 (2007) s. 11.
- Krąpiec M.A., *Powszechna Encyklopedia Filozofii w służbie kultury humanistycznej*, „Nasz Dziennik” (Wyd. zasadnicze) 266 (2008) s. 7.
- Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 445.
- Kulczycki E., *Teologia. Dziedzina nauk teologicznych*, 2019, w: <https://ekulczycki.pl/wp-content/uploads/2019/03/Teologia.pdf> (dostęp: 15.12.2023).
- Kuźnicki L., *Świat nauki współczesnej. Na 45-lecie PWN*, „Nauka” 3 (1996) s. 195-197.
- Lach-Bartlik L., *Ksiądz Profesor Wincenty Wilhelm Myszor*, „Vox Patrum” 57 (2012) s. 11-20.
- Lach-Bartlik L., *Wykaz drukowanych prac ks. prof. hab. Wincentego Myszora*, „Vox Patrum” 57 (2012) s. 21-34.
- Ludzie polskiej książki*, pod red. B. Petrozolin-Skowrońskiej, „Wydawca” 11 (2002) s. 27-28.
- Łukaszewicz A., *In memoriam Anna Świderek (1925-2008)*, „The Journal of Juristic Papyrology” 38 (2008) s. 11-18.
- M.M. [Matwijów M.], *Leksykon*, w: *Encyklopedia książki*, t. 2: K-Z, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 238.
- M.M. [Matwijów M.], *Słownik*, w: *Encyklopedia książki*, t. 2: K-Z, red. A. Żbikowska-Migoń – M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, s. 537-540.
- Małocha J., *Rozważania nad zakresem kompetencji nauczyciela języka koptyjskiego pracującego ze studentami z europejskiego kręgu kulturowego*, „Państwo i Społeczeństwo” 3 (2016) s. 85-98.
- Mandziuk J., rec. *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku. Red. M. Pater. Katowice 1996, ss. 488*, „Saeculum Christianum” 5/1 (1998) s. 216-217.
- Mandziuk J., *Życie i działalność ks. prof. dr hab. Hieronima Eugeniusza Wyczawskiego OFMObs. (1918-1993)*, „Studia Theologica Varsaviensia” 31/1 (1993) s. 7-17.
- Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (Wybór korespondencji)*, ed. K. Tałuć, Katowice 2019.
- Mierzwa Irena (1927-2022), dr nauk humanistycznych*, w: *E-ncyklopedia wiedzy o Kościele katolickim na Śląsku*, w: https://silesia.edu.pl/index.php/Mierzwa_Irena (dostęp: 15.12.2023).

- Maryniarczyk A., *Powody i okoliczności powstania Powszechnej Encyklopedii Filozofii*, „Nasz Dziennik” (Wyd. zasadnicze) 248 (2009) s. 10.
- Maryniarczyk A., „*Powszechna Encyklopedia Filozofii*” w służbie studenta, dziennikarza i polityka, „Człowiek w Kulturze” 15 (2003) s. 123-136.
- Maryniarczyk A., *Służyć prawdzie. O powodach powołania Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu*, rozm. przepr. K. Stępień, „Człowiek w Kulturze” 15 (2003) s. 19-27.
- Myszor W., *Niestrudzony badacz wczesnego chrześcijaństwa*, rozm. przepr. A. Sikora, „Śląsk” 12 (2013) s. 39-41.
- Naumowicz J. – Salamon M., *Profesor Oktawiusz Jurewicz (30 IV 1926 - 28 IV 2016)*, „Vox Patrum” 66 (2016) s. 715-719.
- Nowicka M., *O dorobku naukowym profesor Anny Świderkówny*, „Meander” 3-4 (2006) s. 185-189.
- O nas*, w: PWN. *Moc wiedzy*, w: <https://www.pwn.pl/o-nas> (dostęp: 15.12.2023).
- Papiór J., rec. *Powszechna encyklopedia filozofii. 1*, „Studia Niemcoznawcze” 24 (2002) s. 867-873.
- Pianko G., *Polskie Towarzystwo Filologiczne*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 3 (1972) s. 511-525.
- Podbielski H., *Przedmowa: charakter i periodyzacja literatury greckiej*, w: *Literatura Grecji starożytnej*, t. 1: *Epika – liryka – dramat*, red. H. Podbielski, Lublin 2005, s. 1-8.
- Popowski R., *Literatura Grecji starożytnej, pod redakcją H. Podbielskiego, t. 1: Epika – liryka – dramat; t. 2: Proza historyczna – krasomówstwo – filozofia i nauka – literatura chrześcijańska*, Lublin 2005, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, ss. VII + 955; VIII + 1159, „Vox Patrum” 46 (2004) s. 685-689.
- Prokop K.R., rec. „*Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*”, red. Mieczysław Pater, Katowice 1996, „Studia Źródłoznawcze” 37 (2000) s. 214-216.
- Prokop K.R., [Recenzja]: *Słownik polskich teologów katolickich, t. 9 – 1994-2003 (A-Z) pod red. Józefa Mandziuka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2006, ss. 772, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 93 (2010) s. 339-343.
- Przewodnik ewaluacyjny*, w: https://pp.us.edu.pl/static/diotsapp/docs/przewodnik_ewaluacyjny.pdf (dostęp: 15.12.2023).
- Pulikowski A., *Modelowanie procesu wyszukiwania informacji naukowej. Strategie i interakcje*, Katowice 2018.
- Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, *Strona Ojca Profesora Mieczysława A. Krapca*, w: http://www.ptta.pl/krapiec/index.php?id=opracowania_ash&lang=pl (dostęp: 15.12.2023).
- Sitarska A. – Zasadowa H., *Specjalistyczne wydawnictwa informacyjne (problematyka i przegląd)*, Warszawa 1973.

- Słownik biograficzny*, w: *Słownik wydawcy*, opr. B. Kalisz, Warszawa 1997, s. 182.
- Słownik encyklopedyczny, leksykon*, w: *Podręczny słownik bibliotekarza*, opr. G. Czapnik – Z. Gruszka – H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 310.
- Słownik terminologiczny*, w: *Słownik wydawcy*, opr. B. Kalisz, Warszawa 1997, s. 182.
- Starowieyski Marek, w: *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. 4: S-Ż, red. J. Kapuścik, Warszawa 2002, s. 214.
- Sordylowa B., *Podstawowe zagadnienia informacji naukowej*, Kraków 1977.
- Sordylowa B., *Z problematyki bibliotek i informacji naukowej*, Warszawa 1997.
- Sułkowski Z. – Noskowska D., *Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, w: *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 665-675.
- Tałuć K., *Scholarly Correspondence of Fr. Prof. Wincenty Myszor with Polish Academic Institutions, Publishing Houses, and Bookshops Preserved in the Archdiocesan Archives in Katowice*, „Polish Libraries” 9 (2021) s. 247-271.
- Troskoleński A.T., *O twórczości. Piśmiennictwo naukowo-techniczne*, Warszawa 1982.
- Urbańczyk S., *Słowniki i encyklopedie. Ich rodzaje i użyteczność*, Kraków – Katowice 1991.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 1668 (2018).
- Wydawnictwo informacyjne*, w: *Słownik terminologiczny informacji naukowej*, red. M. Dembowska, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1979, s. 123.
- Wydawnictwo informacyjne*, w: *Słownik wydawcy*, opr. B. Kalisz, Warszawa 1997, s. 217.
- Zasadowa H., *Wydawnictwa informacyjne*, cz. 1: *Problematyka ogólna*, Warszawa 1983.
- Zbigniew Pawlak, w: *Wielkopolscy księża od XVIII do XX wieku*, w: <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=3378> (dostęp: 15.12.2023).
- Zmorzanka A.Z., rec. *W. Myszor, Język koptyjski: kurs podstawowy dialektu saidzkiego. Opracowanie studyjne*, Warszawa 1998, *Wydawnictwo ATK*, ss. 166, „Vox Patrum” 34 (1998) s. 569-571.